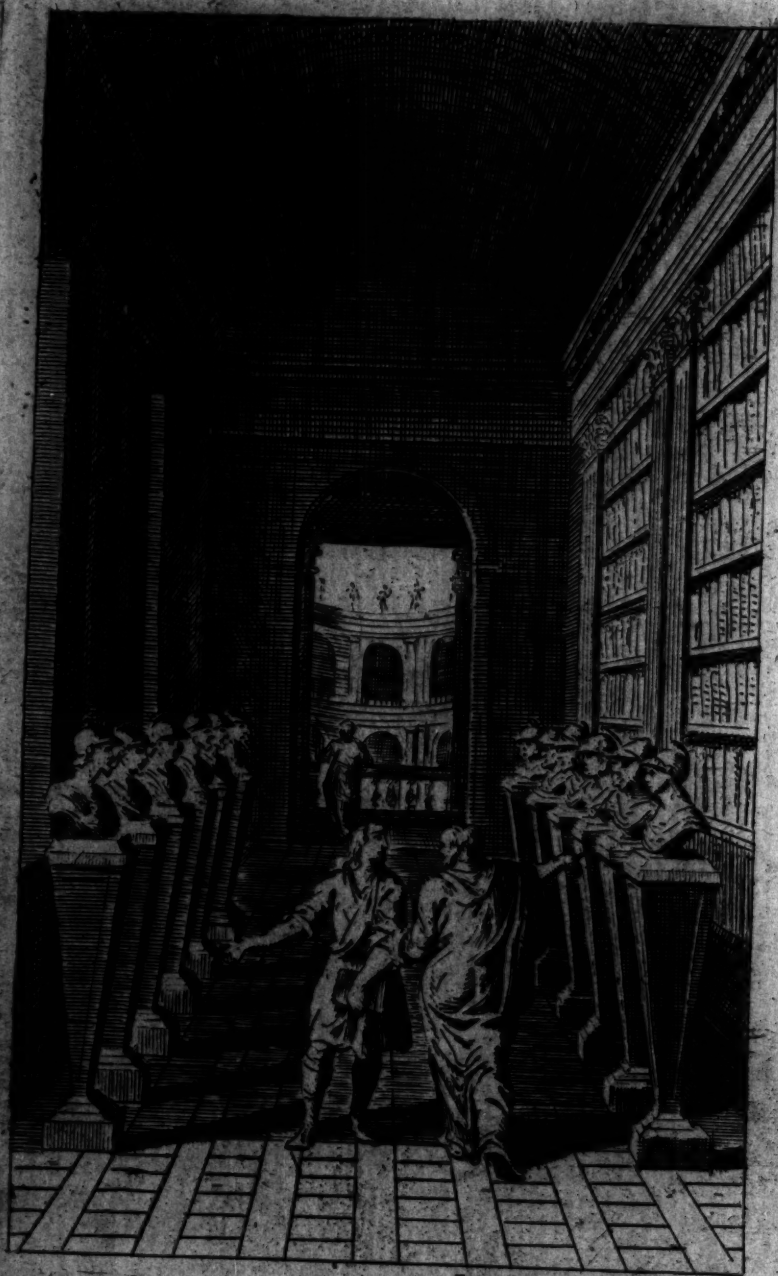

Lud. Du Guernier inv. et Sculp.

Lud. Du Guernier inv. et Sculp.

K Nepos (C)

CORNELII
NEPOTIS
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM
VITÆ.

EDITIO NOVA ACCURATISSIMA.

L O N D O N I :

Impensis J. & F. RIVINGTON, T. LONGMAN,
& E. JOHNSTON.

MDCCLXXIV.

ANNE ROYAL USEUM

WHEREAS Our Trusty and Well beloved *Michael Maittaire*, Gent. hath humbly represented unto Us, That he hath with great Labour and Expence prepared for the Press a compleat *Collection* of all the *Greek* and *Latin* Authors in Twelves, with compleat Indexes, and has therefore humbly besought Us to grant him our Royal Privilege and Licence for the sole Printing and Publishing thereof for the Term of Fourteen Years: We being willing to give all due Encouragement to Works of this Nature, which tend to the Advancement of Learning, are Graciously pleased to condescend to this Request; and do therefore, by these Presents, grant unto him the said *Michael Maittaire*, his Executors, Administrators, and Assigns, Our Royal Licence for the sole Printing and Publishing the compleat *Collection* of all the *Greek* and *Latin* Authors in Twelves, with compleat Indexes aforesaid, for the Term of Fourteen Years, from the Date hereof, strictly forbidding all Our Subjects within Our Kingdoms and Dominions to Reprint the same, either in the like, or in any other Volume or Volumes whatsoever; or to Import, Buy, Vend, Utter, or Distribute any Copies thereof Reprinted beyond the Seas, during the aforesaid Term of Fourteen Years, without the Consent or Approbation of the said *Michael Maittaire*, his Heirs, Executors, and Assigns, under his or their Hands and Seals first had and obtained; as they will Answer the Contrary at their Peril. Whereof the Commissioners and other Officers of Our Customs, the Master, Wardens, and Company of Stationers are to take Notice, That the same may be entered in the Register of the said Company, and that due Obedience be rendered thereunto. Given at Our Court at St. James's, the fourth Day of April, 1713. In the twelfth Year of Our Reign.

By Her Majesty's Command,

DARTMOUTH,

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI

J A C O B O
DUCI ORMONDIÆ, &c.

NOBILISSIMI PERISCHELIDIS
ORDINIS EQUITI,

ET

OXONIENSIS ACADEMIÆ

CANCELLARIO,

S. D.

MICHAEL MAITTAIRE.

Nonnullos fore præsentio, quibus alienum videatur, quod tantulo libello.

Tantum præstituerim Nomen, frontique tam augustâ inscriptione decoratæ corpus adeò exiguum subjecerim: Hæc tamen animum meum minimè sollicitum habebit censura, dummodo à me sentiant sani rerum æstimatores, qui solent scriptorum dignitati, non ponderi pretium facere; Laconicum vividumque scribendi genus diffusiori & languidiori stylo præponere; imaginesque mi-

D E D I C A T I O.

nusculas gemmulis ad vivum expressas non minus, imò etiam magis quàm vultus grandioribus marmoribus incisos admirari: quippe parvis sua inest gratia; quòque molis minùs, eò plus artis ostendunt. At verò neutram Nepoti defuisse constat, nisi Tempus maximâ ejus operum parte orbem fraudâset literatum, nobisque *omne ævum* tribus historiarum voluminibus comprehensum cum multis aliis optimæ notæ scriptis invidisset. Frustrâ est de amissis queri; præstat longè ex iis, quæ supersunt, tanquam ex pede Herculem, capax acutumque Authoris ingenium cognoscere: & expendere, quàm opulentam rerum gestarum copiam, quàm uberem gloriæ virtutisque segetem ac materiam angustæ hæ complectantur paginae. Si lubet factorum amplitudinem attentiore animo metiri, nullibi patebit latior, ubi virtus se exercet & celebres agit triumphos, campus: si viros ipsos, habemus lectissimum totius Græciæ florem. Tot tantique Imperatores, olim domi militæque nobilissimi, injuriarum dicam meritissimò mihi scripsissent, si talem in nostro ævo, quales ipsi in suo extiterunt, non præfixisset Antesignanum; in quo virtutes, quibus quisque singulis inclaruerunt, coirent universæ. Egrediis igitur hisce ducibus præire digneris, **dux ILLUSTRISIME**; des veniam sub tuis conscribantur vexillis, qui minorem nolunt Impe-

D E D I C A T I O.

Imperatorem, quibus minores non mereris Milites. Patere se componant ad Tuarum Virtutum speculum; quas enumerandi quamquam non est hic locus, unam tamen ex omnibus non possum tacere, quæ est & maximè imperatoria & reliquarum imperatrix, quam avitam & quasi hæreditariam obtines; Eadem, inquam, erga Patriæ Solique juramentissimam, in omnibus fortunarum vicissitudinibus spectatam, nullâ unquam defectio- nis labe pollutam. Quum autem sis ampli-ssimâ familiâ ad summum nobilitatis fasti- gium natus, tam raris eximiisque cum animi tum corporis dotibus instructus; ea tamen in ingenio & moribus illucet comitas, ut ordi- num omnium partiumque tibi concilies ami- citiam, Procerum, Cleri, Militum, Plebis, Togæ juxta & Armorum deliciae. Utrius- que Palladis æquè artibus faves; Tuumque adeò insigne est erga Literas studium, ut jamdiu apud Oxonienses eodem quo Avus antehac Tuus, Vir pernobilis, & sempiternæ memoriæ commendari dignissimus, Cancel- larii munere fungaris. Liceat itaque mihi, qui in illius Academiæ sinu sub Tuis Auspi- ciis enutritus sum, gratum animum debitâ, quâ par est, reverentiâ testari. Vale, Dux PRÆSTANTISSIME, diûque vive tuorum Bri- tannorum Decus & Ornamentum.

1714. *Prid. Cal. Jan.*

Brevis.

BREVIS CORNELII NEPOTIS,
ejusque Operum notitia.

CORNELIUS NEPOS, (a) Padi accola, ex (b) Hostilia Veronensium vico ortus; (c) Catulli, qui carminum libellum ei dicavit, coætaneus, (d) anno Cæsaris Augusti quarto clarus habitus est. (e) Ciceronis, de cujus vitâ composuit libros, familiaris fuit. Attici scripsit vitam, nomenque Graiis, quorum præclara exposuit facinora, imperatoribus præfixit. (f) Homerî mentionem fecit in Chronicis; (g) chartisque tribus omne ævum explicuisse dicitur: (h) ejus quoque liber de Viris Illustribus laudatur; (unde forsân Aurelius Victor pleraque desumpsit) & exemplorum (i) quintus; De (k) Terentio, aliisque (utî conjecturæ datur locus) Latinis egit scriptoribus. (l) Augusti obiit principatu; memoriamque tot ac tantorum virorum literis consignando, suam quoque mandavit immortalitati variis illis, doctis laboriosisque voluminibus, quorum quæ supersunt satis testantur, quàm gravis sit reliquorum, quæ nobis tempus invidit, jactura.

(a) Plin. lib. 3. cap. 18.
Historic.

(c) Catull. Carm. 1.

(e) Gell. lib. 15. cap. 28.

(f) Catull. Carm. 1.

(b) Gell. lib. 11. cap. 8.

(k) Terent. Vit. per Donat.

(b) Voss. ex Syllabo Veronens.

(d) Chronic. Euseb.

(f) Lib. 17. cap. 21.

(g) Catull. Carm. 1.

(i) Lib. 7. cap. 18.

(l) Plin. lib. 9. cap. 39.

Variantium Lectionum Spicilegium.

Pag. Lin.	Pag. Lin.
4. 19. erant raræ.	32. 9. à tyrannis, atque ejus solitudo,
5. 35. solvere in præsentia non poterat,	44. 1. interceptit :
6. 20. incunte adolescentia	47. 21. <i>al.</i> mari illi <i>al.</i> ad mare illud
7. 11. bello Æginetico : ad	50. 15. à Menelao interfectum
11. 6. Themistoclem ad Xer- xen regnantem in Asiam misisse,	62. 3. in cippo suo conscribe- rent.
21. 5. non latet.	65. 8. ab Archino uno ex his Archæ,
24. 9. omnium Græcæ linguæ eloquentiæ disertissimum.	72. 28. alteræ
13. amor Græcorum ;	80. 5. Philippo apparuisset,
25. 9. compellebatur	82. 8. recuperandum cum po- pulus, &c. præesse vo- luit : finè quo Athenæ omnino esse non possunt.
13. invidia criminis	27. Agnonide
15. noceri ei non posse	86. 17. voti esse compotem.
27. 8. amissum, & Lacedæmo- niorum	93. 1. Confixerat apud Tici- nom cum
21. 8. & se Pætyam contulit,	102. 32. Ut & domum eandem & patriam haberet :
30. 7. casam stramineam, in quâ	
9. Ille autem ut sonitu flammæ excitatus est etfi gladius	

EPISTOLA CORNELIÆ, MATRIS GRACCHORUM.

Fragmentum ex CORN. NEPOTE.

DICIS, *Pulchrum esse inimicos ulcisci.* Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque esse mihi videtur; sed si liceat Republicâ salvâ ea persequi. Sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus, inimici nostri non peribunt: atque uñ nunc sunt, erunt potius, quàm Respublica profugeretur atque pereat.

Eadem alio loco

Verbis conceptis dejerare ausim, præterquam qui Tiberium Gracchum necârunt, neminem inimicum tantum molestiæ, tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse; quem oportebat omnium eorum, quos ante-

antehac habui liberos, partes eorum tolerare; atque curare, ut quàm minimum sollicitudinis in senectâ haberem, utique quæcunque ageres, ea velles maximè mihi placere; atque uti nefas habere rerum majorum adversum meam sententiam quicquam facere; præsertim mihi, cui parva pars vitæ superest: at ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quia & mihi adversaris, & Rempublicam profliges. Denique quæ pausa erit, & quando desinet familia nostra insanire? & quando modus ei rei haberi poterit, & quando definemus, * & absentes & præsentibus, molestiis desistere, & quando perpudescet miscendâ atque perturbandâ Reipublicâ? Sed si omnino id fieri non potest; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum; post me facito quod libebit, cum ego non sentiam. Ubi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem. In eo tempore, non pudebit te eorum Deum precès expetere, quos vivos atque præsentibus, relictos atque desertos habueris? Ne ille sinat Jupiter te ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & si perseveras, vereor ne in omnem vitam tantum laboris culpâ tuâ recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

N O M I N A I M P P.

quorum VITAS Corn. Nep. descripsit.

I. MILTIADES,	Pag. 1	XIII. TIMOTHEUS,	Pag. 47
II. THEMISTOCLES,	6	XIV. DATAMES,	49
III. ARISTIDES,	13	XV. EPAMINONDAS,	57
IV. PAUSANIAS,	15	XVI. PELOPIDAS,	61
V. CIMON,	18	XVII. AGESILAUS,	66
VI. LYSANDER,	21	XVIII. EUMENES,	72
VII. ALCIBIADES,	23	XIX. PHOCION,	81
VIII. THRASYBULUS,	31	XX. TIMOLYON,	83
IX. CONON,	34	XXI. HAMILCAR,	88
X. DION,	37	XXII. HANNIBAL,	91
XI. IPHICRATES,	43	XXIII. M. PORCIUS CATO,	99
XII. CHABRIAS,	45	XXIV. T. POMP. ATTICUS,	101.

CORNELII

CORNELII NEPOTIS
EXCELLENTIUM
IMPERATORUM
VITÆ.

AD

T. POMPONIUM ATTICUM,
LIB. PRIOR.

AUTORIS PRÆFATIO.

NON dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scripturæ, leve, & non satis dignum summorum virorum personis judicent; cum relatum legent, quis Musicam docuerit Epaminondam, aut in ejus virtutibus commemorari, saltasse eum commodè, scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt ferè, qui expertes literarum Græcarum, nihil rectum, nisi quodd ipsorum moribus conveniat, putabunt. Hi, si didicerint,
non

AUTORIS PRÆFATIO.

non eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia majorem institutis judicari; non admirabuntur, nos in Graiorum virtutibus exponendis, mores eorum secutos. Neque enim Cimoni fuit turpe Athenensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio; quippe cum cives ejus eodem uterentur instituto. At id quidem nostris moribus nefas habetur. Laudi in Græciâ ducitur adolescentulis, quamplurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam est nobilis vidua, quæ non ad scenam eat mercede conductæ. Magnis in laudibus totâ ferè fuit Græciâ, victorem Olympiæ citari; in scenam vero prodire, & populo esse spectaculo, nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini: quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota, ponuntur. Contra ea, pleraque nostris moribus sunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? quod multò fit aliter in Græciâ. Nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum; neque sedet, nisi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis appellatur, quò nepos accedit, nisi propinquâ cognatione conjunctus. Sed plura persequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. Quare ad propositum veniemus, & in hoc exponemus libro, Vitas excellentium Imperatorum.

MILTIADES.

M I L T I A D E S.

I. **M**ILTIADES Cimonis filius, Atheniensis, cum & antiquitate generis, & gloriâ majorum, & suâ modestiâ, unus omnium maxime floreret; eaque esset ætate, ut non jam solum de eo bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, talem futurum, qualem cognitum judicarent: accidit, ut Athenienses Chersonesum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus esset, & multi ejus demigrationis peterent societatem; ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem, qui potissimum duce uterentur. Nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi Imperatorem sumerent. Id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc oraculi responso, Miltiades cum delectâ manu, classe Chersonesum profectus, cum accessisset Lemnum, & incolas ejus insulæ sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque ut Lemnii suâ sponte facerent, postulasset; illi irridentes responderunt, tum id se facturos, cum ille domo navibus proficiscens, vento Aquilone venisset Lemnum: hic enim ventus à septentrionibus oriens, adversum tenet Athenis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens, cursum direxit quò tendebat, pervenitque Chersonesum.

II. Ibi brevi tempore barbarorum copiis disiectis, totâ regione, quam petierat, potitus, loca castellis idonea communivit: multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit, crebrisque excursionibus locupletavit. Neque minùs in eâ re, prudentiâ, quàm felicitate, adjutus est. Nam cum virtute militum devicisset hostium exercitus, summâ æquitate res constituit, atque ipse ibidem manere decrevit. Erat enim inter eos dignitate regiâ, quamvis carebat nomine: neque id magis imperio, quàm justitiâ, consecutus. Neque eò segniùs Atheniensibus, à quibus erat profectus, officia præstabat. Quibus rebus fiebat, ut non minùs eorum voluntate perpetuò imperium obtineret, qui miserant, quàm illorum, cum quibus erat profectus. Chersoneso talimo do const' itâ Lemnum revertitur, & ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant. Illi enim dixerant, cum vento Boreâ domo profectus eò pervenisset, sese dedituros: se autem domum Chersonesi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, sed secundâ fortunâ adversariorum capti, resistere ausi non sunt, atque ex insulâ demigrârunt. Pari felicitate cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

III. Eisdem temporibus Persarum rex Darius, ex Asiâ in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit; pontem fecit in Istro flumine, quâ copias traderet. Ejus pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos secum ex Ioniâ & Æolide duxerat; quibus singulis ipsarum urbium perpetua dederat imperia. Sic enim putavit facillimè se Græcâ linguâ loquentes, qui Asiam incolerunt, sub suâ retenturâ potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset; quibus, se oppresso, nulla spēs salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic cum crebri afferrent nuntii, malè rem gerere Darium, premique à Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes, ne à fortunâ datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent.

MILTIADES.

dimitterent. Nam si cum iis copiis, quas secum transportaverat, interiiisset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incolerent Græci genere, liberos à Persarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici posse: ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopiâ, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Histiazus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens, non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, & multitudini; quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio: quo extincto, ipsos potestate expulso, civibus suis pœnas daturus. Itaque aded se abhorrere à cæterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quàm confirmari regnum Persarum. Hujus cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, tam multis consciis, ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda; *cum amicior omnium libertati, quàm suæ fuerit dominationi.*

IV. Darius autem, cum ex Europâ in Asiam redisset, hortantibus amicis, ut Græciam in suam redigeret potestatem, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit & Artaphernem; hisque ducenta peditum millia, & decem equitum dedit; causam inter ferens, se hostem esse Atheniensibus, quod eorum auxilio, Iones Sardes expugnâssent, suaque præsidia interfecissent. Præfecti regii classe ad Eubœam appulsâ, celeritur Eretriam ceperunt, omnesque ejus gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ob oppido circiter millia passuum decem. Hôc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam, nisi à Lacedæmoniis, petiverunt: Philippidemque cursorem ejus generis, qui *hemerodromi* vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nuntiaret, quàm celeri esset opus auxilio. Domi

MILTIADES.

autem creati decem prætores, qui exercitui præessent: in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio, utrùm moenibus se defenderent, an obviam irent hostibus, acieque decernerent. Unus Miltiades maximè nitēbatur, ut primò quoque tempore castra fierent: id si factum esset, & civibus animum accessurum, cùm viderent de eorum virtute non desperari; & hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adversùs se tam exiguis copiis cūmicare.

V. Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit præter Platæensium: ea mille misit militum. Itaque horum adventu, decem millia armatorum completa sunt; quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate: quo factum est, ut plus, quàm collega, Miltiades valuerit. Ejus enim auctoritate impulsu Athenienses copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo castra fecerunt; deinde postero die sub montis radicibus, acie è regione instructâ, novâ arte, vi summa prælium commiserunt. Namque arbores multis locis erant strata, hōc consilio, ut & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu equiratus hostium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etsi non locum æquum videbat suis, tamen fretus numero copiarum suarum, confingere cupiebat; eoque magis quod priusquam Lacedæmonii subsidio venirent, cūmicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem, peditum centum, equitum decem millia produxit, præliumque commisit. In qua tantò plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem numerum hostium profigarent, adeoque peterruerunt, ut Persæ non castra, sed naves peterent. Quâ pugna nihil adhuc est nobilius. Nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes prostravit.

VI. Cujus victoriæ, non alienum videtur, quale præmium Miltiadi sit tributum, docere; quò facilius intelligi possit, eandem omnium civitatum esse naturam. Ut enim P. R. honores quondam fuerunt rari & tennes, ob eamque causam gloriosi, nunc autem effusi, atque obsoleti;

leti; sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Miltiadi, qui Athenas, totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, quæ *Pacile* vocatur, cum pugna depingeretur Marathonica; ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, isque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus, posteaquam majus imperium est nactus, & largitione magistratum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

VII. Post hoc prælium, classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur; quo imperio plerasque ad officium redire cœgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum, insulam opibus elatam, cum oratione reconciliare non posset, copias e navibus eduxit, urbem operibus clausit, omnique comœatu privavit: deinde vineis ac testudinibus constitutis, propius muros accessit. Cum jam in eo esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insulâ conspiciebatur, nescio quo casu, nocturno tempore incensus est; cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem, signum à classiariis regiis datum. Quo factum est, ut & Parii à deditione detererentur, & Miltiades timens, ne classis regia adventaret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus atque erat profectus. Athenas magnâ cum offensione civium suorum rediret. Accusatus ergo proditoris, quod, cum Parum expugnare posset, à rege corruptus, infectis rebus à pugna discessisset. Eo tempore rege erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater ejus Tisagoras. Causâ cognitâ, capitis absolutus, pecuniâ multatus est; eaque his quinquaginta talentis æstimata est, quantus in classem sumtus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere non poterat, in vincula publica conjectus est, ibique diem obiit supremum.

VIII. Hic etſi crimine Pario eſt accusatus, tamen alia fuit cauſa damnationis. Namque Athenienſes *propter* Piſiſtrati tyrannidem, quæ paucis annis antè fuerat, omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant. Miltiades multum *in imperiis* magiſtratibusque *verſatus*, non videbatur poſſe eſſe privatus, præſertim cum conſuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Chersonesi omnes illos, quos habitârat annos, perpetuam obtinuerat dominationem; tyrannusque fuerat appellatus, ſed juſtus: non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eamque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetuâ in eâ civitate, quæ libertate uſu eſt. Sed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret: magna autoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quàm ſe diutiùs eſſe in timore.

THEMISTOCLES.

IX.

THEMISTOCLES, Neoclis filius, Athenienſis. Hujus vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis ſunt emendata virtutibus; aded ut anteſeratur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio eſt ordiendum. Pater ejus Neocles generoſus fuit. Is uxorem Halicarnaffiam civem duxit, ex quâ natus eſt Themistocles. Qui cum minùs eſſet probatus parentibus, quòd & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat; à patre exhæredatus eſt. Quæ contumelia non fregit eum, ſed erexit. Nam cum judicâſſet, finè ſummâ indultâ non poſſe eam extinguere,

tingui, totum se dedit reipublicæ, diligentius amicis, famæque serviens. Multum in judicijs privatis versabatur: sæpe in concionem populi prodibat: nulla res major sine eo gerebatur, celeritèrque quæ opus erant, reperiebat, faciliè eadem oratione explicabat. Neque minùs in rebus gerendis promptus, quam excogitandis, erat; quòd & de instantibus, (ut ait Thucydides,) verissimè judicabat, & de futuris callidissimè conjiciebat. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.

X. Primus autem gradus fuit capeSSendæ reipublicæ, bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor à populo factus, non solùm præsentì bello, sed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit civitatem. Nam cùm pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magistratum quotannis interiret; ille persuasit populo, ut eâ pecuniâ classis centum navium ædificaretur. Quâ celeritèr effectâ, primùm Corcyræos fregit, deinde maritimos prædones confectando, mare tutum reddidit. In quo cùm divitiis ornavit, tùm etiam peritissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantæ saluti fuerit universæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam cùm Xerxes & mari & terrâ bellum universæ inferret Europæ; cum tantis eam copiis invasit, quantas neque antea, neque postea habuit quisquam. Hujus enim classis mille & ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum sequebantur: terrestres autem exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu cùm fama in Græciam esset perlata, & maximè Athenienses peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam; miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut *manibus ligneis* se munirent. Id responsum quò valeret, cùm intelligeret nemo, Themistocles persuasit, consilium esse Apollinis, ut in *naves* se suaque conferrent: cum enim à deo significari *murum ligneum*. Tali consilio probato, addunt ad superiores, totidem naves triremes; suaque omnia, quæ

moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem asportant: arcem sacerdotibus, paucisque majoribus nato, ac sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

XI. Hujus consilium plerisque civitatibus displicebat, & in terrâ dimicare magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonidâ Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum navium, in quâ ducentæ erant Atheniensium, primùm apud Artemisium, inter Eubœam continentemque terram, cum classariis regis conflixit. Angustias enim Themistocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Hic etsi pari proelio discesserant, tamen eodem loco non sunt ausi manere, quòd erat periculum, ne si pars navium adversariorum Eubœam superâisset, ancipiti premerentur periculo. Quò factum est, ut ab Artemisio discederent, & adversùm Athenas apud Salamina classem suam constituerent.

XII. At Xerxes Thermopylis expugnatis, protinùs accessit Astu, idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus flammâ perterriti classarii cum manere non auderent, ut plurimi hortarentur, ut domos suas quisque discederent, mœnibusque se defenderent: Themistocles unius resistit, & universos esse parës aiebat, dispersos testabatur perituros; idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, qui tum summæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem cum minùs, quàm vellet, moveret, noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nunciaret suis verbis, adversarios ejus in sagâ esse; qui si discessissent, majore cum labore & longinquiore tempore bellum confecturum, cum singulos confectari cogeretur; quos si statim aggrediretur, brevì universas oppressurum. Hoc eò valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. Hâc re auditâ, barbarus nihil doli

doli subesse credens, postridiè alienissimo sibi loco, contra opportunitissimo hostibus, adeò angusto mari conflixit; ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis consilio Themistoclis, quàm armis Græciæ.

XIII. Hic barbarus etsi malè rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim tamen ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret, certiorum eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolveretur, ac reditu in Asiam excluderetur: idque ei persuasit. Itaque quæ sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reversus est, seque à Themistocle non superatum, sed conservatum judicavit. Sic unius viri prudentiâ Græcia libera est, Europæque succubuit Asia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo. Nam pari modo, apud Salamina, parvo numero navium, maxima post hominum memoriam classis est devicta.

XIV. Magnus hoc bello Themistocles fuit, nec minor in pace. Cum enim Phalæo portu neque magno, neque bono Athenienses uterentur; hujus consilio triplex Piræi portus constitutus est; isque mœnibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate equipararet, utilitate superaret. Idemque muros Atheniensium restituit præcipuo suo periculo. Namque Lacedæmonii causam idoneam nacti propter Barbarorum excursions, quæ negarent oportere extra Peloponnesum ullam urbem haberi, ne essent loca munita, quæ hostes possiderent; Athenienses ædificantes prohibere sunt conati. Hoc longè aliò spectabat, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victoriis, Marathonîâ & Salaminîâ, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut intelligerent Lacedæmonii; de principatu sibi cum his certamen fore: quare eos quàm infirmissimos esse volebant. Postquam autem audierunt muros instrui, legatos Athenas miserunt,

runt, qui id fieri vetarent. His præsentibus desierunt, ac se de eâ re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primò profectus est: reliqui legati ut tum exirent, cùm satis altitudo muri extracta videretur, præcepit: ut interim omnes servi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, siue facer esset, siue profanus, siue privatus, siue publicus; sed undique quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Atheniensium murus ex facellis sepulchrisque constaret.

XV. Themistocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit, & dedit operam ut quàm longissimè tempus duceretur; causam interponens, se collegas expectare. Cùm Lacedæmonii quererentur, opus nihilominus fieri, eumque eâ re conari fallere, interim reliqui legati sunt consequuti; à quibus cùm audisset, non multum superesse munitionis, ad *Ephoros* Lacedæmoniorum accessit, penes quos summum imperium erat; atque apud eos contendit, falsa his esse delata: quare æquum esse, illos, viros bonos nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci; eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quàm ipse esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est, ad magistratum Senatūque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrimè professus est, Athenienses suo consilio, quod communi jure gentium facere possent, Deos publicos, suosque patrios, ac penates, quò facilius ab hoste possent defendere, muris sepisse, neque eo quod inutile esset Græciæ fecisse. Nam illorum urbem ut propugnaculum oppositam esse barbaris, apud quam jam bis classis regia fecisset naufragium; Lacedæmonios autem malè & injustè facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quàm quod universæ Græciæ utile esset: Quare si suos legatos recipere.

pere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, aliter illos nunquam in patriam recepturi.

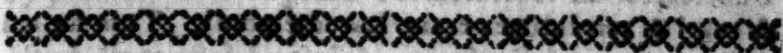
XVI. Hic tamen non effugit *civium* suorum *invidiam*. Namque ob eundem *timorem*, quo damnatus erat Miltiades, *testularum* suffragiis è civitate ejectus, Argos habitatum concessit. Hic cum propter multas ejus virtute magnâ cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quòd societatem cum rege Persarum ad Græciam opprimendam fecisset. Hòc crimine absens proditiōis est damnatus. Id ut audivit, quòd non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cum ejus principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se bellum his Lacedæmonii & Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. Huc cum venisset, & in præsentia rex abesset, quò majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum eâ se in sacrarium, quod summâ colebatur ceremoniâ, conjecit; indè non priùs egressus est, quàm rex eum datâ dextrâ in fidem reciperet, quam præstitit. Nam cum ab Atheniensibus & Lacedæmoniis exposceretur publicè, supplicem non prodidit: monuitque, ut consuleret sibi: difficile enim esse, in tam propinquo loco tutò eum versari. Itaque Pydnam eum deduci jussit, & quod satis esset præsidii dedit. Hâc re auditâ, hic in navim omnibus ignotus ascendit: quæ cum tempestate maximâ Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus; sensit Themistocles, si eò pervenisset, sibi esse pereundum. Hâc necessitate coactus, domino navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se conservâset. At ille clarissimi viri captus misericordiâ, diem noctemque procul ab insulâ in salo navem tenuit in anchoris, neque quenquam ex eâ exire passus est: indè Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam postea retulit.

XVII. Scio plerosque ita scripisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum

Thucydidi credo, quoddam ætate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & ejusdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum venisse, atque his verbis epistolam misisse: *Themistocles veni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, cum mihi necesse fuit adversus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto ipse, & ille in periculo esse cepit. Nam cum in Asiam reverti nollet, prælio apud Salamina facto, literis eum certiores feci, id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur, atque ab hostibus circumiretur: quo nuntio, ille periculo est liberatus. Nunc autem ad te confugi exagitatus à cunctâ Græciâ, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum loqui volo, annum mihi temporis des, eoque transacto me ad te venire patiaris.*

XVIII. Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi conciliari, veniam dedit. Ille omne illud tempus literis, sermonique Persarum dedit: quibus aded eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui in Perside erant nati. Hic cum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud, si suis atque consiliis vellet, illum Græciam bello oppressuram; magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque Magnesiæ sibi constituit. Namque hanc urbem ei rex donarat, his usus verbis, quæ ei panem præberet: (ex quâ regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant.) Lampſacum, unde vinumsumeret: Myntem, ex quâ opsonium haberet. Hujus ad nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulchrum prope oppidum, in quo est sepultus: statua, in foro Magnesiæ. De cujus more multis modis apud plerosque scriptum est, sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiæ morbo mortuum: neque negat fuisse Panam, venenum suâ sponte sumisse, cum se,

se, quæ regi de Græciâ opprimendâ pollicitus esset, præstare posse desperaret. Idem ossa ejus etiam in Atticâ ab amicis esse sepulta, quoniam legibus non concederetur, quodd proditionis esset damnatus memoriæ prodidit.

ARISTIDES.

XIX.

ARISTIDES Lyfimachi filius, Atheniensis, æqualis ferè fuit Themistocli. Itaque cum eo de principatu contendit, namque obrectârunt inter se. In his autem cognitum est quanto *antistaret eloquentia innocentia*. Quanquam enim adeò excellebat Aristides *abstinentiâ*, ut unus post hominum memoriam, quod quidem nos audivimus, cognomine *Iustus* sit appellatus; tamen à Themistocle collabefactus *restulâ* illâ, exilio decem annorum multatus est. Qui quidem cum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque animadverteret quendam scribentem, ut patriâ pelleretur; quâsisse ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tantâ pœnâ dignus duceretur? Cui ille respondit, se ignorare Aristidem, sed sibi non placere, quòd tam cupidè elaborâset, ut præter cæteros *iustus* appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. Nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto ferè anno postquam erat expulsus, plebiscito in patriam restitutus est.

XX. Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta est prius quàm pœnâ liberaretur. Idem prætor fuit Atheniensium apud Platæas, in prælio quo Mar-donius fusus, barbarorumque exercitus est interfectus. Neque aliud est ullum hujus in re militari illustre factum.

tum, quàm hujus imperii memoria: Justitiæ verò, & æquitatis, & innocentiae multa. Imprimis, quod ejus æquitatē factum est, cū in communi classe esset Græciæ simul cum Pausaniâ, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferetur ad Athenienses: namque ante id tempus, & mari & terrâ duces erant Lacedæmonii. Tum autem & intemperantiâ Pausaniæ, & justitiâ factum est Aristidis, ut omnes ferè civitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent; & adversus barbaros, hos duces deligerent sibi, quò facilius repellerent, si fortè bellum renovare conarentur.

XXI. Ad classes ædificandas, exercitusque comparandos, quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Ejus arbitrio quadringenta & sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune ærarium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic quâ fuerit abstinentiâ, nullum est certius indicium, quàm quòd cū tantis rebus præfuisset, in tantâ paupertate decessit, ut, quī efferretur, vix reliquerit. Quo factum est, ut filiae ejus publicè alerentur, & de communi ærario dotibus datis collocarentur. Decessit autem ferè post annum quartum, quàm Themistocles Athenis erat expulsus.

PAUSANIAS.

XXII.

PAUSANIAS Lacedæmonius, magnus homo, sed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis est obrutus. Cujus illustrissimum est prælium apud Platæas. Namque illo duce, Mardonius satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Persarum & manu fortis, & consilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magnâ manu, Græciâ fugatus est; eoque ipse dux cecidit prælio. Quâ victoriâ elatus plurima miscere cœpit, & majora concupiscere. Sed primùm in eo est reprehensus, quòd ex prædâ tripodem aureum Delphis possisset, epigrammate scripto, in quo erat hæc sententiâ: *Suo ducem Barbaros apud Platæas esse deletos, ejusque victoriâ ergò Apollini donum dedisse.* Hos versus Lacedæmonii exscalpterunt, neque aliud scripserunt, quàm nomina earum civitatum, quarum auxilio Persæ erant victi.

XXIII. Post id prælium, eundem Pausaniam cum classe communi Cyprum atque Hellespontum miserant, ut ex his regionibus barbarorum præsidia depelleret. Pari felicitate in eâ re usus, elatiùs se gerere cœpit, majoresque appetere res. Nam cum Byzantio expugnato cepisset complures Persarum nobiles, atque in his nonnullos Regis propinquos; hos clam Xerxi remisit, simulans ex vinculis effugisse; & cum his Gongylum Eretriensem, qui literas Regi redderet, in quibus hæc fuisse scripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pausanias Dux Sparta, quas Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit,*

novit, tibi numeri misit; seque tecum affinitate conjungi cupit: quare, si tibi videtur des ei filiam tuam nuptum. Id si feceris, & Spartam, & cæteram Græciam sub tuam potestatem te adjuvante, se redacturum pollicetur. His de rebus si quid gerere volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur. Rex tot hominum salute, tam sibi necessariorum, magnoperè gavissus, confestim cum epistolâ Artabazum ad Pausaniam mittit. In quâ eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei à se repulsam laturum. Hujus Pausanias voluntatē cognitâ, alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum revocatus, accusatus capitis, absolvitur; multatur tamen pecuniâ, quam ob causam ad classem remissus non est.

XXIV. At ille post non multo, suâ sponte ad exercitum rediit, & ibi non callidâ, sed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veste Medicâ: latellites Medi & Ægyptii sequebantur: epulabatur more Persarum luxuriosius, quàm, qui aderant, perpeti possent: aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, & crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cum patriâ, tum sibi inimicâ capiebat. Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum cum *scytalâ* miserunt: in quâ more illorum erat scriptum, nisi domum reverteretur, se capitis eum damnaturos. Hôc nuntio motus, sperans se etiam pecuniâ & potentiâ instans periculum posse depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab Ephoris in vincula publica conjectus est. Licet enim legibus eorum, cuivis Ephoro hoc facere regi. Hinc tamen se expedivit; neque eò magis carebat suspitione: nam opinio manebat, eum cum Rege habere societatem. Est genus quoddam hominum, quod *Helotes* vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit,

fervorumque munere fungitur. Hos quoque sollicitare spe libertatis existimabatur: sed quod harum rerum nulum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro, suspicionibus oportere judicari; sed expectandum, dum se ipsa res aperiret.

XXV. Interim Argilius quidam, adolescentulus, quem puerum Pausanias amore Venereo dilexerat, cum epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in eâ de se esse scriptum, quod nemo eorum redisset, qui super tali causâ eodem missi erant; vincula epistolæ laxavit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Erant in eadem epistolâ, quæ ad ea pertinebant, quæ inter Regem Pausaniamque convenerant. Has ille literas Ephoris tradidit. Non est prætereunda *gravitas* Lacedæmoniorum hoc loco. Nam ne hujus quidem indicio impulsii sunt, ut Pausaniam comprehenderent; neque prius vim adhibendam putaverunt, quàm se ipse indicasset. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni est Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eò ille index confugit: in arâ consedit. Hanc juxta locum fecerunt sub terrâ, ex quo poscet audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex Ephoris quidam descenderunt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eò venit; quem cum supplicem Dei videret in arâ sedentem, quærit, causæ quid sit tam repentini consilii: huic ille, quid ex literis comperisset, aperit. Tantò magis Pausanias perturbatus orare coepit, ne enuntiaret, nec se meritum de illo optimè proderet. Quodd si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus sublevâisset, magnò ei præmio futurum.

XXVI. His rebus Ephori cognitis, satius putaverunt in urbe eum comprehendi. Quò cum essent profecti, & Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur; in itinere, cum jam in eo esset, ut comprehenderetur, è vultu cujusdam Ephori, qui eum admodum cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis
antè

antè gradibus quàm qui sequebantur, in ædem Minervæ, quæ Chalciæcus vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim Euphori valvas ejus ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, quò faciliùs sub dio interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausaniæ vixisse; eamque, jam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflavit. Cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quò hi, qui ad supplicium essent dati; displicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Indè posterius Dei Delphici responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam finierat.

C I M O N.

XXVII.

C I M O N Miltiadis filius, Atheniensis, duro admodum initio usus est adolescentiæ. Nam cum pater ejus litem æstimatam populo solvere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset; Cimon eadem custodiâ tenebatur, neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam, quâ pater multatus esset, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem suam germanam, nomine Elpinicen, non magis amore, quàm patrio more, ductus. Nam Atheniensibus licet, eodem patre natas, uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quàm pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se
pro

pro illo pecuniam soluturum. Is cum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire; quoniamque prohibere posset, se Calliae nupturam, si ea, quae polliceretur, praestitisset.

XXVIII. Tali modo custodiâ liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre à puero in exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum in suâ tenuit potestate, & apud exercitum plurimum valuit autoritate. Primum Imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphipolim constituit, eoque decem millia Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalem Cypriorum & Phoenicum ducentarum navium classem devictam cepit; eodemque die pari fortunâ in terra usus est. Namque hostium navibus captis, statim ex classe copias suas eduxit, barbarorumque uno concursu maximam vim prostravit. Quâ victoriâ, magnâ prædâ potitus, cum domum reverteretur, quod jam nonnullæ insulae propter acerbitatem imperii defecerant, benè animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit: Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumaciùs se gesserat, vacuifecit; sessores veteres urbe insulâque ejecit, agros civibus divisit: Thasios opulentiâ fretos suo adventu fregit. His ex manubiis arx Athenarum, quâ ad meridiem vergit, est ornata.

XXIX. Quibus rebus cum unus in civitate maximè floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater suus, cæterique Atheniensium principes. Nam testarum suffragiis, quod illi *ostracismus* vocant, decem annorum exilio multatus est. Cujus facti celerius Athenienses quàm ipsum poenituit. Nam cum ille forti animo invidiæ ingratorum civium cessasset, bellumque Lacedæmonii Atheniensibus indixissent; confestim notæ ejus virtutis desiderium consecutum est. Itaque post annum quintum quo expulsus erat,

erat, in patriam revocatus est. Ille quoddam hospitio Lacedæmoniorum utebatur, * satius existimans contendere Lacedæmonem suâ sponte est profectus, pacemque inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque ita multo in Cyprum cum ducentis navibus Imperator missus, cum ejus majorem partem insulæ devicisset, in morbum implicitus, in oppido Cicio est mortuus.

XXX. Hunc Athenienses non solum in bello, sed in pace diu desideraverunt. Fuit enim tantâ liberalitate, cum compluribus locis prædia hortosque haberet, ut nunquam eis custodem imposuerat fructus servandi gratiâ; ne quis impediretur, quo minus ejus rebus, quibus vellet, frueretur. Semper eum pedisequi cum nummis sunt secuti, ut, si quis opis ejus indigeret, haberet, quod statim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, cum aliquem offensum fortunâ viderit minus bene vestitum, suum amiculum dedit. Quotidiè sic cœna ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset in foro, omnes vocaret; quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit. Multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur, non reliquissent, suo sumtu extulit. Sic se gerendo, minimè est mirandum, si & vita ejus fuit secura, & mors acerba.

LYSANDER.

LYSANDER.

XXXI.

LYSANDER Lacedæmonius magnam reliquit sui famam, magis felicitate quam virtute partam, Athenienses enim in Peloponnesios sexto & vicesimo anno bellum gerentes consecisse apparet. Id quæ ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitûs, sed immodestiâ factum est adversariorum: qui quod dicto audientes Imperatoribus suis non erant, dispalati in agris, relictis navibus, in hostium venerunt potestatem: quo facto Athenienses se Lacedæmoniis dederunt. Hâc victoriâ Lysander elatus, cum antea semper fastiosus audaxque fuisset, sic sibi indulfit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint. Nam cum hanc causam Lacedæmonii dicitassent sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent, postquam apud Ægos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, quam ut omnes civitates in suâ teneret potestate, cum id se Lacedæmoniorum causâ facere simularet. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus summum imperium, potestatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, nisi aut qui ejus hospitio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmaret.

XXXII. Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constitutâ, ipsius nutu omnia gerebantur. Cujus de crudelitate ac perfidiâ, satis est unam rem, exempli gratiâ, proferre,

proferre, ne de eodem plura enumerando fatigemus lectores. Victor ex Asiâ cum reverteretur, Thasumque divertisset, quod ea civitas præcipuâ fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si *idem firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici*, eam pervertere concupivit. Vidit autem, nisi in eo occultâset voluntatem, futurum, ut Thasii dilaborentur, consulèrentque rebus suis.

Desideratur hic exemplum Lysandri crudelitatis & perfidiæ in Thasios.

XXXIII. Itaque decem viralem suam potestatem, sui ab illo constitutam sustulerunt. Quo dolore incensus, inivit consilia, Reges Lacedæmoniorum tollere. Sed sentiebat, id se sine ope Deorum facere non posse, quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre consueverant. Primum, itaque Delphos corrumpere est conatus. Cum id non potuisset, Dodanam adortus est. Hinc quoque repulsus dixit se vota suscepisse, quæ Jovi Ammoni solveret, existimans se Afros facilius corrupturum. Hâc spe cum profectus esset in Africam, multum eum Antistites Jovis fefellerunt. Nam non solum corrumpti non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmonia miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, judicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quam verè de eo foret judicatum, oratio indicio fuit, quæ post mortem in domo ejus reperta est, in quâ suadet Lacedæmoniis, ut regiâ potestate dissolutâ, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum; sed ita scripta, ut Deorum videretur congruere sententiæ, quam ille se habiturum, pecuniâ fidens, non dubitabat. Hanc ei scripsisse Cleon Halicarnassæus dicitur.

XXXIV. Atque hoc loco non est prætereundum factum Pharnabazi satrapis regii. Nam cum Lysander profectus classis in bello multa crudelitè avarèque fecisset,

déque

dēque his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit à Pharnabazo, ut ad Ephoros sibi testimonium daret, quantā sanctitate bellum gessisset, sociosque tractāset, deque eā re accuratē scriberet : magnam enim ejus auctoritatem in eā re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur. Librum gravem multis verbis conscripsit, in quo summis eum effert laudibus. Quem cū legisset, probāsetque, dum obsignatur, alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subjecit ; in quo accuratissimē ejus avaritiam perfidiamque accusārat. Hinc Lysander domum cū redisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat, testimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc, summoto Lysandro, cū Ephori cognōssent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

ALCIBIADES.

XXXV.

ALCIBIADES Cliniae filius, Atheniensis. In hoc natura, quid efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriae prodiderunt, nihil illo fuisse *excellentius*, vel in *vitiis*, vel in *virtutibus*. Natus in amplissimā civitate, summo genere, omnium ætatis suæ multò formosissimus, ad omnes res aptus, consiliūque plenus. Namque Imperator fuit summus mari & terrā ; disertus, ut in primis dicendo valeret ; & tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei. dicendo posset resistere. Idem, cū tempus posceret laboriosus, patiens, liberalis, splendidus, non minùs in vitā, quàm victu ; affabilis, blandus,

blandus, temporibus callidissimè inserviens. Idem, simul ac se remiserat, nec causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur; ut omnes admirarentur, in uno homine tantam *diffimilitudinem*, tamque *diversam naturam*.

XXXVI. Educatus est in domo Periclis, (privignus enim ejus fuisse dicitur) eruditus à Socrate. Socerum habuit Hipponicum, * omnium Græcorum ditissimum, ut, si ipse fingere vellet, neque plure bona reminisci, neque majora posset consequi, quàm vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adolescentiâ amatus est à multis, more Græcorum; in eis à Socrate, de quo mentionem facit Plato in Symposio: namque eum induxit commemorantem se pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius à parente debuerit. Posteaquam robustior est factus, non minùs multos amavit: in quorum amore, quoad licitum est, odiosa multa delicate jocosæque fecit: quæ referremus, nisi majora potioraque haberemus.

XXXVII. Bello Peloponnesiaco hujus consilio atque auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixerunt: ad quod gerendum ipse dux delectus est. Duo præterea collegæ dati, Nicias & Lamachus. Id cùm appararetur, priùs quàm classis exiret, accidit, ut unâ nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est. Hoc cùm appareret, non sine magnâ multorum consensione esse factum, quod non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est injectus, ne quâ repentina vis in civitate existeret, quæ libertatem opprimerit populi. Hoc maximè convenire in Alcibiadem videbatur, quòd & potentior & major, quàm privatus existimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam operâ forensi suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret,

verteret, neque ei par quisquam in civitate pōneretur. Itaque non solum *spem* in eo habebant maximam, sed etiam *timorem*, quod & *obesse* plurimum & *prodesse* poterat. Aspergebatur etiam infamiā, quod in *domo* suā *facere mysteria* dicebatur, quod nefas erat more Atheniensium; idque non ad *religionem*, sed ad *conjuratorem* pertinere existimabatur.

XXXVIII. Hōc crimine in contentionem ab inimiciis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi; id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, ut, si quid de se agi vellent, potius de præsenti quæstio haberetur, quàm absens invidiæ crimine accusaretur. Inimici verò ejus quiescendum in præsenti, quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus expectandum decreverunt, quo exisset, ut sic absentem aggrederentur: itaque fecerunt. Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt, absentem, quod *sacra violasset*, reum fecerunt. Quā de re cum ei nuntius à Magistratu in Siciliam missus est, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magnā spe provinciæ benè administrandæ, non parere noluit, & in triremem, quæ ad eum deportandum erat missa, ascendit; ac Thurios in Italiam pervectus, multā secum reputans de immoderatā civium suorum licentiā, crudelitateque erga nobiles, utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem, clam se à custodibus subduxit, & indè primum Elidem, deinde Thebas venit. Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, & id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes à populo coactos, ut se *devoverent*, ejusque *devotionis*, quò testatior esset memoria, exemplum in pilā lapideā incisum, esse positum in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi (ut ipse prædicare consueverat) non adversus *Patriam*, sed *inimicos* suos bellum gessit, quod iidem *hostes* essent *civitatibus*. Nam cum intelligerent se plurimum prodesse reipublicæ, ex eā ejecisse, plūsque *ira* suæ, quàm *utilitati* communi paruisse. Itaque hujus consilio Lacedæmonii

cum Persarum rege amicitiam fecerunt: deinde Dece-
liam in Atticâ munierunt, præsidioque perpetuo ibi po-
sito, in obsidione Athenas tenuerunt. Ejusdem operâ
Ioniam à societate averterunt Atheniensium. Quo facto,
multò superiores bello esse cœperunt.

XXXIX. Neque verò his rebus tam amici Alcibiadi
sunt facti, quàm timore ab eo alienati. Nam cùm acer-
rimî viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cog-
noscerent, pertimuerunt, ne *caritate patriæ* ductus ali-
quando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam re-
dideret. Itaque tempus ejus interficiendi quarere institue-
runt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit; erat enim
eâ sagacitate, ut decipi non posset, præsertim cùm ani-
mum attendisset ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem
præfectum Regis Darii se contulit. Cujus cùm in inti-
mam amicitiam pervenisset, & Atheniensium, malè gestis
in Siciliâ rebus, opes senescere, contrâ Lacedæmonio-
rum crescere videret; initio cum Pisandro prætore, qui
apud Samum exercitum habebat, per internuntios col-
loquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim
eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentiz non
amicus, & optimatum fautor. Ab hoc destitutus, pri-
mùm per Thrasybulum Lyci filium, ab exercitu recipi-
tur, prætorque fit apud Samum: pòst suffragante The-
ramene, plebiscito restituitur, parique absens imperio
præficitur, simul cum Thrasybulo & Theramene. Ho-
rum imperio tanta commutatio rerum facta est, ut La-
cedæmonii, qui paulò antè victores vigerant, perterriti
pacem peterent. Victi enim erant quinque præliis ter-
restribus, tribus navalibus; in quibus ducentas naves
triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant po-
tèstatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioni-
am, Hellepontum, multas præterea urbes Græcas, quæ
in orâ sitæ sunt Asiæ; quarum expugnauerant complu-
res, in his Byzantium: neque minùs multos consilio ad
amicitiam adjunxerant, quòd in captos clementiâ fue-
rant usi.

XL. Ita

XL. Ita prædâ onusti, locupletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt. His cùm obviâ universa civitas in Piræum discendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac si solus advenisset. Sic enim populo erat persuasum, & adversas superiores, & præsentis secundas res accidisse ejus operâ. Itaque & Siciliæ amissum imperium, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant quoddam talem virum è civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur: nam postquam exercitui præesse cœperat, neque terrâ, neque mari hostes pares esse potuerant. Hic ut navi egressus esset, quamquam Theramenes & Thrasylbulus eisdem rebus præfuerant, simulque venerant in Piræum, tamen illum unum omnes prosequiebantur, & (id quod nunquam antea usu venerat, nisi Olympiæ victoribus) coronis aureis æneisque vulgo donabatur. Ille lacrymans talem benevolentiam civium suorum accipiebat, reminiscens pristini temporis acerbiter. Postquam Astu venit, concione advocatâ, sic verba fecit, ut nemo tam serus fuerit, quin ejus casum lachrymaret, inimicumque his se ostenderit, quorum operâ patriâ pulsus fuerat; perinde ac si alius populus, non ille ipse, qui tum flebat, eum sacrilegii damnasset. Restituta ergo huic sunt publicè bona; iidemque illi Eumolpidæ sacerdotes rursus *resacrare* sunt coacti, qui eum *devoverant*; pilæque illæ, in quibus *devotio* fuerat scripta, in mare præcipitatæ.

XLI. Hæc Alcibiadi lætitia minùs fuit diuturna. Nam cùm ei essent omnes honores decreti, totaque respublica domi bellicque tradita, ut unius arbitrio gereretur; & ipse postulasset, ut duo sibi collegæ darentur, Thrasylbulus & Adimantus, neque id negatum esset: classe in Asiam profectus, quod apud Cymen minùs ex sententiâ rem gesserat, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minùs prosperè gesta ejus culpæ tribuerunt, cùm eum aut negliger, aut malitiosè fecisse loquerentur: sicut tum acci-

dit; nam corruptum à Rege capere Cymen noluisse arguebant. Itaque *huic maxime* putamus malo fuisse *ni-
miam opinionem ingenii atque virtutis*. Timebatur enim non minus quam diligebatur, ne secundâ fortunâ magnisque opibus elatus, tyrannidem concupisceret. Quibus rebus factum est, ut absentî magistratum abrogarent, & alium in ejus locum substituerent. Id ille ut audivit, domum reverti noluit, & se Perinthum contulit, ibique tria castella communivit, Bornos, Byziam, Macrontichos; manûque collectâ primus Graciæ in Thraciam introiit, gloriosius existimans barbarorum prædâ locupletari, quam Graiorum. Quâ ex re creverat cum famâ, tum opibus, magnamque amicitiam sibi cum quibusdam Regibus Thraciæ pepererat.

XLII. Neque tamen à caritate patriæ potuit recedere. Nam cum apud Ægos flumen Philocles prætor Atheniensium classem constituisset suam, neque longè abesset Lyfander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quàm diutissime duceret, quod ipsis pecunia à Rege suppeditabatur; contrâ Atheniensibus exhaustis, præter arma & naves, nihil erat super; Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique præsentē vulgo agere cœpit, si vellent, se coacturum Lyfandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedæmonios eò nolle configere classe, quòd pedestribus copiis plus quàm navibus valerent: sibi autem esse facile Seuthen Regem Thracum deducere, ut eos terrâ depelleret: quo factò necessario aut classe conficturos, aut bellum composituros. Id etsi verè dictum Philocles animadvertēbat, tamen postulata facere noluit, quòd sentiebat, se Alcibiade recepto nullius momenti apud exercitum futurum; & si quid secundi evenisset, nullam in eâ re suam partem fore: contra ea, si quid adversi accidisset, se unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, *quoniâ*, inquit, *victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, juxta hostes castra habeas nautica. Periculum est enim, ne immodestiâ militum nostrorum occasio detur Lyfandro nostri opprimendi exercitûs.*

exercitus. Neque ea res illum fefellit. Nam Lyfander, cùm per speculatores comperisset, vulgum Athenienfium in terram prædatum exiſſe, navesque penè inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimiſit, eoque impetu totum bellum delevit.

XLIII. At Alcibiades victis Athenienſibus, non ſatis tuta eadem loca ſibi arbitratus, penitus in Thraciam ſe ſupra Propontidem abdedit, ſperans ibi facillimè ſuam fortunam oculi poſſe: ſed falſo: nam Thraces poſtquam eum cum magnâ pecuniâ veniſſe ſenſerunt, inſidias ei fecerunt; qui ea quæ apportavit abſtulerunt, ipſum, capere non potuerunt. Ille cernens, nullum locum ſibi tutum in Græciâ, propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Aſiam tranſiit. Quem quidem aded ſuâ cepit humanitate, ut eum nemo in amicitîâ antecederet. Namque ei Grunium dederat in Phrygiâ caſtrum, ex quo quinquaginta talenta veſtigialis capiebat. Quâ fortunâ Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis ſervire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ſerebatur cogitatione. Sed videbat id finè rege Perſarum non poſſe fieri: ideoque eum amicum ſibi cupiebat adjungi. Neque dubitabat facile ſe conſecuturum, ſi modò ejus conveniendi habuiſſet poſteſtatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clâm parare Lacedæmoniis adjuvantibus ſciebat: id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat.

XLIV. Hæc cùm moliretur, peteretque à Pharnabazo ut ad Regem mitteretur, eodem tempore Critias, cæterique tyranni Athenienſium, certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorẽ facerent, niſi Alcibiadem ſuſtulifſet, nihil earum rerum fore ratum, quas ipſe Athenis conſtituiſſet. Quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. His Laco rebus commotus ſtatuit, accuratiùs ſibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renunciat, quæ Regi cum Lacedæmoniis eſſent, irrita futura, niſi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidiſſet. Non tulit hoc ſatrapes, & vi-

*olare clementiam, quàm regis opes minui, maluit. Itaque misit Sysamithren & Bagoam ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in Phrygiâ, iterque ad regem pararet. Missi, clàm vicinitati, in quâ tum Alcibiades erat, dant negotium, ut eum interficiant. Illi cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa * casam eam, in quâ quiescebat, eamque succenderunt; ut incendio conficerent, quem manu superari posse diffidebant. Ille autem sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadiâ hospes, qui nunquam discedere voluerat. Hunc sequi se jubet, & id quod in præsentia vestimentorum fuit, arripuit: his in ignem ejectis, flammæ vim transit. Quem, ut Barbari incendium effugisse viderunt, telis eminus missis, interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere consueverat, muliebri suâ veste contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum.*

XLV. Hunc infamatum à plerisque, tres gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejusdem ætatis fuit: Theopompus, qui fuit post aliquanto natus; & Timæus. Qui quidem duo maledicentissimi, nescio quo modo in illo uno laudando consenserunt. Nam ea quæ suprâ diximus, de eo prædicârunt, atque hoc amplius, cum Athenis splendidissimâ civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac dignitate vitæ superâsse; postquam indè expulsus Thebas venerit, adeò studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporis-que viribus posset æquiparare. Omnes enim Bæotii magis firmitati corporis, quàm ingenii acumini inserviant. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa virtus in patientiâ ponebatur, sic duritiæ se dedisse, ut parsimoniâ victûs atque cultûs omnes Lacedæmonios vinceret; fuisse apud Thracæ, homines vinolentos, rebusque

busque Venereis deditos; hos quoque in his rebus antecessisse: venisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter venari, luxuriosè vivere; horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maximè admirarentur. Quibus rebus effecisse, ut apud quoscunque esset, princeps poneretur, habereturque carissimus. Sed satis de hoc: reliquos ordiamur.

THRASYBULUS.

XLVI.

THRASYBULUS Lyci filius, Atheniensis. Si per se virtus sine fortunâ ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam. Illi sine dubio neminem præfero fide, constantiâ, magnitudine animi, in patriam amore. Nam quod *multi* voluerunt, *paucique* potuerunt, ab *uno tyranno patriam liberare*; huic contigit, ut à *triginta oppressam tyrannis* è servitute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteciret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gessit; ille nullam rem sine hoc; quæ ille universa *naturali quodam bono fecit lucri*. Sed illa tamen omnia communia Imperatoribus cum militibus & fortunâ, quod in *prælii concursu abit res à consilio ad vires*, vimque pugnantium. Itaque *jure suo nonnulla ab Imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat*, seque hic plus valuisse, quàm ducis prudentiam, verè potest prædicare. Quare illud magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. Nam cum *triginta tyranni*, præpositi à Lacedæmoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus,

quibus in bello pepercerat fortuna, partim patriâ expulsi, partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent; non solum princeps, sed & solus initio bellum his indixit.

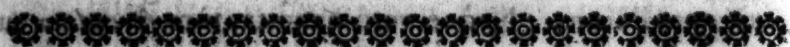
XLVII. Hic enim cum Phylem confugisset, (quod est castellum in Atticâ munitissimum,) non plus habuit secum, quam triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum hoc robur libertatis clarissimæ civitatis. * Neque verò hic modò contentus est primò à tyrannis, sed & ejus solitudo, quæ quidem res & illis contemnentibus, perniciosi, & huic despecto, saluti fuit. Hæc enim illos ad persequendum segnes, hos autem, tempore ad comparandum dato, fecit robustiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis esse debet, *Nihil in bello oportere contemni*; nec sine causâ dici, *Matrem timidi fieri non solum*. Neque tamen pro opinione Thrasybuli auctæ sunt opes. Nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. Hinc in Piræum transit, Munychiamque muniit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti, ab eâque turpiter repulsi, protinus in urbem armis impedimentisque amissis refugerunt. Usus est Thrasybulus non minùs prudentiâ quam fortitudine. Nam cedentes violare vetuit: *civis enim civibus parcere æquum* censebat: neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare voluit. Neminem jacentem veste spoliavit: nil attigit, nisi arma quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In secundo prælio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem adversus Thrasybulum fortissimè pugnaret.

XLVIII. Hòc dejecto, Pausanias venit Atticis auxilio rex Lacedæmoniorum. Is inter Thrasybulum, & eos, qui urbem tenebant, fecit pacem, his conditionibus: *ne qui præter triginta tyrannos, & decem qui postea prætores creati, superioris more crudelitatis erant usi, afficerentur exilio; neve cujusquam bona publicarentur; reipublice procuratio populo redderetur*. Præclarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliatâ pace, cum plurimum in civitate

civitate posset, legem tulit; ne quis ante actarum rerum accusaretur, neve multaretur; eamque illi *Legem Oblivionis* appellârunt. Neque verò hanc tantum ferendam curavit, sed etiam, ut *valeret*, effecit. Nam cum quidam ex his, qui simul cum eo in exilio fuerant, cædem facere eorum vellet, cum quibus in gratiam reditum erat; publicè, prohibuit, & id quod pollicitus erat, præstitit.

XLIX. Huic pro tantis meritis, honoris corona à populo data est, facta è duabus virgulis oleaginis; quæ, quòd amor civium non vis expresserat, nullam habuit invidiam, magnæque fuit gloriæ. Bene ergo Pittacus ille, qui septem sapientum numero est habitus, cum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri munera darent, Nolite (rogo vos) inquit mihi dare, quod multi invidelant, plures etiam concupiscant. Quare ex istis volo amplius, quàm centum jugera, quæ & meam animi æquitatem & vestram voluntatem indicent. Nam parva munera, diutina volupletia, non propria esse consueverunt. Illa igitur coronâ contentus Thrasybulus, neque amplius requisivit, neque quenquam honore se antecessisse existimavit. Hic sequenti tempore, cum prætor classem ad Ciliciam appulisset, neque satis diligenter in castris ejus agebantur vigiliæ, à barbaris, ex oppido noctu eruptione factâ, in tabernaculo interfectus est.

C O N O N.

CONON Atheniensis, Peloponnesio bello accessit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. Nam & prætor pedestribus exercitibus præfuit, & præfectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas præcipuus ei honos habitus est. Namque omnibus unus insulis præfuit. In quâ potestate Pharas cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prætor, cum apud Ægos flumen copiarum Atheniensium à Lysandro sunt devictæ. Sed tum abfuit, eoque pejùs res administrata est. Nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperii. Itaque nemini erat his temporibus dubium, si adfuisset, illam Athenienses calamitatem accepturos non fuisse.

LI. Rebus autem afflictis cum patriam obsideri audisset, non quæsit, ubi ipse tutè viveret sed unde præsidio posset esse civibus suis. Itaque contulit se ad Pharnabazum satrapen Ioniarum & Lydiarum, eundemque generum regis & propinquum, apud quem ut multum gratiâ valeret, multo labore multisque effecit periculis. Nam cum Lacedæmonii Atheniensibus devictis in societate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant: Agefilaumque bellatum misissent in Asiam, maximè impulsus à Tisapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat societatem: hunc adversus Pharnabazum habitus imperator; re quidem verâ exercitui præfuit Conon, ejusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic militum ducem summum Agefilaum impedit, sæpeque

péque ejus consiliis obstitit. Neque verò non fuit apertum, si ille non fuisset, Agefilaum Asiam Tauro tenus Regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum à suis civibus revocatus est, quòd Bœotii & Athenienses Lacedæmoniis bellum indixerant: Conon nihilo seciùs apud præfectos Regis versabatur, hisque omnibus maximo erat usui.

LII. Desecerat à rege Tissaphernes, neque id tam Artaxerxi, quàm cæteris erat apertum. Multis enim magnisque meritis apud regem, etiam cùm in officio non maneret, valebat. Neque id mirandum, si non faciliè ad credendum inducebatur, reminiscens ejus se operâ Cyrum fratrem superâsse. Hujus accusandi gratiâ Conon à Pharnabazo ad regem missus, posteaquam venit, primum ex more Persarum ad chiliarchum, qui secundum gradum imperii tenebat, Tithraustem accessit, seque ostendit cum rege colloqui velle. Nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille, *nulla (inquit) mora est: sed tu delibera utrum colloqui malis, an per litteras adero quæ cogitas. Necessè est enim, si in conspectum veneris, venerari te regem; (quod ὑποκρινῆναι illi vocant) hoc si tibi grave est, per me nihilo seciùs editis mandatis conficies, quod studes.* Tum Conon, *Enimvero, inquit, mihi non est grave quemvis honorem habere regi; sed vereor, ne civitati meæ sit opprobrio, si cùm ex eâ sim profectus, quæ cæteris gentibus imperare consueverit, potiùs barbarorum, quàm illius more fungar.* Itaque quæ volebat, huic scripta tradidit.

LIII. Quibus cognitis, rex tantùm autoritate ejus motus est, ut Tissaphernem hostem judicârit, & Lacedæmonios bello persequi jusserit, & ei permiserit, quem vellet eligere ad dispensendam pecuniam. Id arbitrium Conon negavit sui esse consilii, sed ipsius qui optimè suos nòsse deberet: sed se suadere, Pharnabazo id negotiû daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus, ut Cypriis, & Phœnicibus, cæterisque maritimis civitatibus naves longas imperaret, classemque, quâ proximâ æstate mare tueri posset, compararet; dato ad-

jutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedæmoniis est nunciatum, non sine curâ rem administrârunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam si eum barbaro solum contenderent. Nam ducem fortem, & prudentem, regis opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant; quem neque consilio, neque copiis superare possent. Hâc mente magnam contrahunt classẽ, proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus, magno prælio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Quâ victoriâ non solum Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit; muros dirutos à Lyfandro utrosque, & Piræi, & Athenarum, reficiendos curat; pecuniæque quinquaginta talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, civibus suis donat.

LIV. Accidit huic, quod cæteris mortalibus, *ut inconsideratior in secundâ, quàm in adversâ esset fortunâ.* Nam classe Peloponnesiorum devictâ, cum ulturum se injurias patriæ putaret, plura concupivit, quàm efficere potuit. *Neque tamen ea non pia & approbanda fuerunt, quod potius Patriæ opes augeri, quàm Regis, maluit.* Nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illâ navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, non solum inter barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam coepit, ut Ioniam & Æoliam restituerit Atheniensibus. Id cum minus diligenter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle magnâ de re. Hujus nuntio parens cum venisset, in vincula conjectus est; in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum ibique periisse scriptum reliquerunt. Contra ea Dinon historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit: illud addubitat, utrum Tiribazo sciente, an imprudente, sit factum.

D I O N.

IV.

DION Hipparini filius, Syracusanus, nobili genere natus, utraq̃ue implicatus tyrannide Dionysiorum : namque ille superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio : ex quâ duos filios, Hipparinum & Nisam procreavit, totidémque filias, Sophrosynen & Areten : quarum priorem Dionysio filio, eidem cui regnum reliquit, nuptum dedit ; alteram Areten, Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia à naturâ habuit bona : in his ingenium docile, comē, aptum ad artes optimas ; magnam corporis dignitatem, quæ non minimùm commendat ; magnas præterea divitias à patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionysio priori, neque minùs propter mores, quam affinitatem. Namque etsi Dionysii crudelitas ipsi displicebat, tamen salvum illum propter necessitudinem, magis etiam suorum causâ esse studebat. Aderat in magnis rebus ; ejusque consilio multùm movebatur tyrannus, nisi quâ in re major ipsius cupiditas intercesserat. Legationes verò omnes, quæ essent illustriores, per Dionem administrantur ; quas quidem ille diligentèr obeundo, fidelitèr administrando, crudelissimum nomen tyranni suâ humanitate leniebat. Hunc à Dionysio missum Carthaginenses suspexerunt, ut neminem unquam Græcâ linguâ loquentem magis sint admirati.

LVI. Neque verò hæc Dionysium fugiebant : nam quanto esset sibi ornamento, sentiebat. Quò fiebat, ut qui huic maximè indulgeret, neque eum secus diligeret.

ac filium. Qui quidem, cum Platonem Tarentum venisse fama in Siciliam esset perlata, adolescenti negare non potuit, quin eum arcefferet, cum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnâque eum ambitione Syracusas perduxit. Quem Dion adeo admiratus est, atque adamavit, ut se totum ei traderet. Neque verò minus Plato delectatus est Dione. Itaque cum à Dionysio tyranno crudeliter violatus esset, quippe quem venundari jussisset, tamen eodem rediit ejusdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum, incidit Dionysius: quo cum graviter conflictaretur, quaesivit à medicis Dion quemadmodum se haberet; simulque ab his petiit, si forte majori esset periculo, ut sibi faterentur: nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod sororis suae filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. Id medici non tacuerunt, & ad Dionysium filium sermonem retulerunt. Quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dioni potestas, patri soporem medicos dare coëgit. Hæc æger sumto, somno sopitus diem obiit supremum.

LVII. Tale initium fuit Dionis & Dionysii simultatis: eaque multis rebus aucta est; sed tamen primis temporibus aliquandiù simulata inter eos amicitia mansit. Cumque Dion non desineret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis arcefferet, & ejus consiliis uteretur; ille, qui in aliquâ re vellet patrem imitari, morem ei gessit, eodemque tempore Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem *amicum* non magis tyranno, quam *tyrannidi*. Sed de hoc in meo libro plura sunt exposita, qui de historicis Græcis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium autoritate potuit, valuitque eloquentiâ, ut ei persuaserit tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis; à quâ voluntate Philisti consilio deterritus, aliquantò crudelior esse coëpit.

LVIII. Qui quidem cum à Dione se superari videret ingenio, autoritate, amore populi; verens, ne si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi;

mendi; navem ei triremem dedit, quâ Corinthum de-
veheretur; ostendens, se id utriusque facere causâ ne,
cûm inter se timerent, alteruter alterum præoccuparet.
Id cûm factum multi indignarentur, magnæque esset
invidiæ tyranno, Dionysius omnia quæ moveri poterant
Dionis, in naves imposuit ad eumque misit. Sic enim
existimari volebat, id se non odio hominis, sed suæ sa-
lutis fecisse causâ. Postea verò quâm audivit eum in
Peloponneso manum comparare, sibi que bellum facere
cônari, Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit, fi-
liumque ejus sic educari jussit, ut indulgendo turpissi-
mis imbueretur cupiditatibus. Nam puero, priusquâm
pubes esset, storta adducebantur, vino epulisque obrue-
batur, neque ullum tempus sobrio relinquebatur. Is
usque eò vitæ statum commutatum ferre non potuit,
postquam in patriam rediit pater, (namque apposti-
erant custodes, qui eum à pristino victu deducerent),
ut se à superiore parte ædium dejecerit, atque ita in-
terierit.

LIX. Sed illuc revertor. Postquam Corinthum per-
venit Dion, & eòdem perfugit Heraclides, ab eodem
expulsus Dionysio, qui præfectus fuerat equitum; omni
ratione bellum comparare coeperunt. Sed non multum
proficiebant, quòd *multorum annorum tyrannis, magnarum
opum putabatur*; quam ob causam *pauci ad societatem
periculi* perducebantur. Sed Dion fretus non tam suis
copiis, quâm odio tyranni, maximo animo, duabus on-
rariis navibus, quinquaginta annorum imperium, muni-
tum quingentis longis navibus, decem equitum, centum
peditum millibus, profectus oppugnatum; quod omni-
bus gentibus admirabile est visum, adeò facile perculit,
ut post diem tertium, quâm Siciliam attigerat, Syraou-
sas introierit. Ex quo intelligi potest, *nullum esse impe-
rium tutum, nisi benevolentia munitum*. Eo tempore abe-
rat Dionysius, & in Italiâ classem opperiebatur, adver-
sarium ratus neminem sine magnis copiis ad se ventu-
rum; quæ res eum fefellit. Nam Dion his ipsis, qui

sub adversarii fuerant potestate, regio spiritus repressit; totiusque ejus partis Siciliae potitus est, quæ sub Dionysii potestate fuerat; parique modo urbis Syracusarum, præter arcem, & insulam adjunctam oppido; eoque remperduxit, ut talibus factionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Appollocrates, cui maximam fidem uni habebat Dionysius.

LX. Has tam prosperas, tamque inopinates res consecuta est subita commutatio; quod *fortuna suâ mobilitate, quem paulo antè extulerat, demergere est adorta*: primum in filio, de quo commemoravi supra, sævitiam suam exercuit. Nam cum uxorem reduxisset, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem à perditâ luxuriâ, accepit gravissimum parens vulnus morte filii: deinde ortâ dissensione inter eum & Heraclidem; qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minùs valebat apud optimates: quorum consensu præerat classi; cum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & *versum illum Homeri retulit ex secundâ rhapsodiâ, in quo hæc sententia est, Non posse bene geri rempublicam multorum imperiis*: quod dictum magna invidia consecuta est. Namque aperuisse videbatur, se omnia in suâ potestate esse velle: hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit; Heraclidemque, cum Syracusas venisset, interficiendum curavit.

LXI. Quod factum omnibus maximum timorem injecit. Nemo enim illo interfecto se tutum putabat. Ille autem adversario remoto licentiùs eorum bona, quos sciebat adversus se sensisse, militibus dispertivit. Quibus divisis cum quotidiani maximi fierent sumtus, celeriter pecunia deesse cœpit; neque quò manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. Id ejusmodi erat ut, cum milites reconciliasset, amitteret optimates. Quarum rerum curâ frangebatur, & *insuetus malè audiendi, non æquò animo ferebat, de se ab iis malè existimari,*

quorum paulò antè in cœlum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offensâ in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum distitabat.

LXII. Hæc ille intuens, cum, quemadmodum sedaret, nesciret, & quorsum evaderent, timeret; Callicrates quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo & callidus, & ad fraudem acutus, sine ullâ religione ac fide, adit ad Dionem, & ait, eum in magno periculo esse, propter offensionem populi & odium militum; quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum; quem si invenisset idoneum, facile omnium animos cogniturum, adversariosque sublaturum, quod inimici ejus dissidenti suos sensus aperiri forent. Tali consilio probato, excipit has partes ipse Callicrates, & se armat imprudentiâ Dionis: ad eum interficiendum socios conquirat, adversarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res multis consciis, quæ gereretur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ conveniunt, cujus de periculo timebant. At ille negat à Callicrate fieri sibi insidias, sed illa quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Callicratem in ædem Proserpinæ deducunt, ac jurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hæc religione non modò ab incepto non deterritus, sed ad maturandum concitatus est; verens ne prius consilium suum aperiretur, quàm conata perfecisset.

LXIII. Hâc mente proximo die festo, cum à conventu remotum se Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubisset, consciis facinoris loca munitiora oppidi tradidit; domum custodibus sepsit, à foribus qui non discederent, certos præfecit; navim triremem armatis ornat, Philocrati fratri suo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut si exercere remiges vellet; cogitans, si fortè consiliis obstitisset fortuna, ut haberet, quo fugeret, ad salutem. Suorum autem è numero Zacynthios adolescentes,

tes quosdam elegit, cum audacissimos, tum viribus maximis; hisque dat negotium, ut ad Dionem eant inermes, sic ut conveniendi ejus gratiâ viderentur venire. Hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, ut limen ejus intrârunt, foribus obsecratis, in lecto cubantem invadunt, colligant: sit strepitus, aded ut exaudiri posset foris. Hic, sicut antè sæpè dictum est, quàm *invisa sit singularis potentia; & miseranda vita qui se metui, quam amari malunt*, cuivis facile intellectu fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitiâ fuissent voluntate, foribus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. Cui cum succurreret nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit, quo Dion interfectus est.

LXIV. Consectâ cæde cum multitudo visendi gratiâ introisset, nonnulli ab insecis pro noxiis conciduntur. Nam celeri rumore dilato Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus displicebat. Hi falsâ suspitione ducti, immerentes ut sceleratos occidunt. Hujus de morte, ut palàm factum est, mirabiliter *vulgi mutata est voluntas*. Nam qui *vivum eum tyrannum vocitârunt*, eundem *liberatorem patriæ*, tyrannique expulso rem prædicabant. Sic subito *miserordia odio successerat*, ut eum suo sanguine, si possent, ab Acheronte cuperent redimere. Itaque in urbe, celeberrimo loco elatus publicè, sepulcri monumento donatus est. Diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus; quatum post annum, quàm ex Peloponneso in Sciliam redierat.

IPHICRATES.

LXV.

IPHICRATES Atheniensis, non tam magnitudine rerum gestarum, quam disciplinâ militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu quidem quisquam anteponeretur. Multum verò in bello est versatus, sæpe exercitibus præfuit, nusquam culpâ malè rem gessit, semper consilio vicit: tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. Namque ille pedestria arma mutavit, cum ante illum Imperatorem, maximis clypeis, brevibus hastis, minutis gladiis, uterentur: ille è contrario peltam pro parmâ fecit, à quâ postea Peltastæ pedites appellantur, ut ad motus, concursusque essent leviores. Hastæ modum duplicavit, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum mutavit, & pro ferreis atque æneis lineas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. Nam pondere detractò, quod æquè corpus tegeret, & leve esset, curavit.

LXVI. Bellum cum Thracibus gessit: Seuthen, socium Atheniensium, in regnum restituit. Apud Corinthum tantâ severitate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græciâ neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci; in eamque consuetudinem adduxit, ut cum prælii signum ab imperatore esset datum, sine ducis operâ sic ordinatæ consisterent, ut singuli à peritissimo imperatore dispositi viderentur. Hoc exercitu *Moram* Lacedæmoniorum interfecit: quod maximè totâ celebratum est Græciâ: Iterum eodem bello omnes
copia

copias eorum fugavit : quo facto, magnam adeptus est gloriam. Cùm Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre voluisset, Iphicratem ab Atheniensibus petivit ducem, quem præficeret exercitui conductitio, cujus numerus duodecim millium fuit. Quem quidem sic omni disciplinâ militari erudit, ut quamadmodum quondam *Fabiani* milites Romani appellati sunt, sic *Iphicratenſes* apud Græcos in summâ laude fuerint. Idein subsidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardavit impetus. Nam nisi ejus adventus appropinquâſſet, non prius Thebani Spartâ abſceſſiſſent, quàm captam incendio deſeſſent.

LXVII. Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriâque formâ, ut ipſo aspectu cuius inſiceret admirationem ſui : ſed in labore remiſſus nimis, parûmque patiens, ut Theopompus memoriæ prodidit, bonus verò civis, fideque magnâ. Quod cùm in aliis rebus declaraverit, tum maximè in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. Namque Eurydice, mater Perdicæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amyntâ mortuo, ad Iphicratem conſugit, ejusque opibus deſenſa eſt. Vixit ad ſenectutem, placatis in ſe ſuorum civium animis. Cauſam capitis ſemel dixit bello ſociali, ſimul cum Timotheo, eoque judicio eſt abſolutus. Menesthea filium reliquit ex Threſſâ natum, Coti regis filiâ. Is cùm interrogaretur, utrûm pluris patrem, matremne faceret : matrem, inquit. Id cùm omnibus mirum videretur ; at ille merito, inquit, facio. Nam pater, quantum in ſe fuit, Thracem me genuit : contra, mater Athenienſem.

CHABRIAS.

LXVIII.

CHABRIAS Atheniensis. Hic quoque in summis habitus est ducibus, resque multas memoriâ dignas gessit. Sed ex his elucet maximè inventum ejus in proelio, quod apud Thebas fecit, cùm Boeotiis subsidio venisset. Namque in eâ victoriâ fidente summo duce Agesilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere; obnixoque genu scuto, projectâque hastâ, impetum excipere hostium docuit. Id novum Agesilaus intuens, progredi non est ausus, suosque jam incurrentes tubâ revocavit. Hoc usque eò in Græciâ famâ celebratum est, ut illo statu Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quæ publicè ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est, ut postea athletæ, cæterique artifices * his statibus in statuis ponendis uterentur, in quibus victoriam essent adepti.

LXIX. Chabrias autem multa in Europâ belli administravit, cùm dux Atheniensium esset: multa in Ægypto suâ sponte gessit. Nam Nectanebum adjutum profectus, regnum ei constituit. Fecit idem Cypri; sed publicè ab Atheniensibus Evagoræ adjutor datus, neque prius inde discessit, quàm totam insulam bello devinceret: quâ ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Persas conflatum est, & Athenienses cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedæmonii cum Ægyptiis, à quibus magnas prædas Agesilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, cùm in re nullâ Agesilao cederet, suâ sponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit; pedestribus copiis Agesilaus.

LXX. Tum

LXX. Tum præfecti regis Persiæ legatos miserunt Athenas, questum, quòd Chabrias adversum Regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienses diem certam Chabriæ præstituerunt, quam ante, domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denunciârunt. Hòc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutiùs est moratus, quàm fuit necesse. Nam enim libenter erat ante oculos civium suorum, quòd & vivebat lautè, & indulgebat sibi liberaliùs, quàm ut invidiam vulgi posset effugere. *Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, & libenter de his detrahant, quas eminere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam opulentium intuentur fortunam.* Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimùm aberat. Neque verò solus ille aberat Athenis libentèr, sed omnes fere principes fecerunt idem; quòd tantùm se ab invidiâ putabant abfuturos, quantum à conspectu suorum recessissent. Itaque Conon plurimùm Cypri vixit, Iphicrates in Thraciâ, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Dissimilis quidem Chares horum & factis & moribus, sed tamen Athenis & honoratus & potens.

LXXI. Chabrias autem periit bello sociali, tali modo: oppugnabant Athenienses Chium: erat in classe Chabrias privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque magis milites, quam qui præerant, aspiciebant. Quæ res ei maturavit mortem. Nam dum primus studet portum intrare, & gubernatorem jubet eò dirigere navem, ipse sibi perniciosi fuit. Cùm enim vò penetrâisset, cæteræ non sunt secutæ. Quo facto circumfusus hostium concursu cùm fortissimè pugnaret, navis rostro percussa cœpit fidere. Hinc cùm refugere posset, si se in mare dejecisset, quòd suberat classis Atheniensium, quæ exciperet natantem; perire maluit, quàm armis abjectis navem relinquere, in quâ fuerat vestus. Id cæteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At ille *præstare honestam mortem turpi existimans vitæ*, cominùs pugnans telis hostium interfectus est.

TIMO.

TIMOTHEUS.

LXXII.

TIMOTHEUS Cononis filius, Atheniensis. Hic à patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque minùs civitatis regendæ. Multa hujus sunt præclarè facta, sed hæc maximè illustra; Olynthios & Byzantios bello subegit: Samum cepit, in quâ oppugrandâ superiore bello, Athenienses mille & ducenta talenta consumserant: Hanc ille sine ullâ publicâ impensâ populo restituit. Adversum Cotyn bellâ gessit, ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit: Cyzicum obsidione liberavit; Ariobarzani simul cum Agefilao auxilio profectus est: à quo cum Laco pecuniam numeratum accepisset, ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit, quàm id sumere, cujus partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Crithoten & Sestum.

LXXIII. Idem classi præfectus circumvehens Peloponnesum, Laconicam populatus, classem eorum fugavit. Corcyram sub imperium Atheniensium redegit; sociosque idem adjunxit Epirotas, Acharnanas, Chaonas, omnesque eas gentes, quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutinâ contentione destiterunt, & suâ sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt, pacemque his legibus constituerunt, ut Athenienses mari duces essent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ *Paci* publicè sint factæ, eique dæ pulvinar sit institutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publicè statuam in foro posuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit.

TIMOTHEUS

tigit, ut cū patri populus statuam posuisset, filio quoque daret: Sic juxta posita recens filii, veterem patrie renovavit memoriam.

LXXIV. Hic cū esset magno natu, & magistratus gerere desisset, bello Athenienses undique premi vultu coepti. Defecerat Samus, descierat Hellepontus, Philippus jam tunc valens Macedo multa moliebatur: cui oppositus Chares cū esset, non satis in eo praesidii putabatur. Fit Menestheus praetor, filius Iphieratis, gener Timothei, & ut ad bellum proficiscatur, decernitur. Huic in consilium dantur duo usu & sapientiā praestantes, quorum consilio uteretur, pater & socer: quod in his tanta erat autoritas, ut magna spes essent, per eos amissa posse recuperari. Hi cum Samum profecti essent, & eodem Chares, eorum adventu cognito, cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se gestum videretur, accidit, cū ad insulam appropinquarent, ut magna tempestas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, suam classem suppresserunt. Ac ille temerariā usus ratione non cessit majorum natu autoritati, & ut in suā manu esset fortuna, quod contenderat, pervenit: eodemque ut sequerentur, ad Timotheum & Iphieratem nuntium misit. Hinc malè re gestā, compluribus amissis navibus, eodem, unde erat profectus, se recepit, literasque Athenas publicè misit, sibi proclive fuisse Samum capere, nisi à Timotheo & Iphicrate desertus esset. Ob eam rem in crimen vocabantur: Populus acer, *suspicax, mobilis*, adversarius, *invidus* etiam *potentia*, domum revocat: accusantur proditoris. Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque ejus aestimatur centum talentis. Ille odio ingratae civitatis coactus, Chalcidem se contulit.

LXXV. Hujus post mortem cū populum judicii sui poeniteret, multa novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus, ad muri quandam partem rescindendam jussit dare. In quo *fortune varietas* est animadversa. Nam quos avus Conon muros ex hostium praedā patriae restituerat, eosdem nepos cum summā igno-

miniā

miniâ familiæ, ex suâ re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatæ sapientisq; vitæ, quum plura possimus proferre testimonia, uno erimus contenti: quod ex eo faciliè conjici poterit, quàm charus suis fuerit. Cum Athenis adolescentulus causam diceret, non solum amici privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed etiam in eis Jason tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentissimus. Hic cum in patriâ sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo præsidio venit; tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire, quam Timotheo de famâ dimicanti deesse. Hunc adversus tamen Timotheus postea populi jussu bellum gessit; *patriæque sanctiora jura, quàm hospitii esse duxit.* Hæc extrema fuit ætas imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei; neque post illorum obitum quisquam dux in illâ urbe fuit dignus memoriâ.

D A T A M E S.

LXXVI.

VENIO nunc ad fortissimum virum, maximique consilii omnium barbarorum; exceptis duobus Carthaginensibus, Hamilcare, & Hannibale. De quo hoc plura referemus, quod & obscuriora sunt ejus gesta plerâque, & ea quæ prosperè ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tantum non omnes superabat, acciderunt. Quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camissare, natione Care, matre Scythisâ natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum qui regiam tuebantur. Pater ejus Camissares, quod

D

&

& manu fortis, & bello strenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri. Datames militare munus fungens, primum qualis esset aperuit in bello, quod rex adversus Cadusios gessit. Namque hic multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera. Quo factum est, ut cum in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur provincia.

LXXVII. Pari se virtute postea præbuit, cum Autophradates jussu regis bello persequeretur eos, qui defece- rant. Namque ejus operâ hostes, cum castra jam intrâ- sent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus regis est: quâ ex re majoribus rebus præesse cœpit. Erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniæ, antiquo genere natus à Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello à Patroclo interfectum ait. Is regi, dicto audiens non erat: quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei præfecit Datamen, propinquum Paphlagonis. Namque ex fratre & sorore erant nati: quam ob causam Datames omnia primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum venisset sine præsidio, quod ab amico nullas vereretur insidias, penè interiit. Nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame amita Paphlagonis: ea, quid ageretur, rescit, filiumque monuit. Ille fugâ periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. In quo cum ab Ariobarzane præfecto Lydiæ & Ioniæ totiusque Phrygiæ, desertus esset, nihilo segnius perseveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis.

LXXVIII. Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipse perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis, eò ubi erat rex, venit; posteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, (quod & niger, & capillo longo, barbâque erat prolixâ,) optimâ veste contexit, quam satrapæ regii gerere consueverant; ornavit etiam torque, & armillis aureis, cæteroque regio cultu: ipse agresti duplicique amiculo circumdatus, hirtâ-
que

que tunicâ, gerens in capite galeam venatoriam, dextrâ manu clavam, sinistrâ copulam, quâ vinctum ante se Thyum agebat, ut si feram bestiam captam duceret. Quem cùm omnes aspicerent propter novitatem ornatûs, ignotamque formam, ob eamque rem magnus esset concursus; fuit non nemo, qui agnosceret Thyum, regique nuntiaret. Primò non accreditit. Itaque Pharnabazum misit exploratum; à quo ut rem gestam comperit, statim admitti jussit, magnopere delectatus cùm facto, tùm ornatu: in primis quòd nobilis rex in potestatem inopinanti venerat. Itaque magnificè Datamen donatum ad exercitum misit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo & Tithrauste ad bellum Ægyptium, parique eum, atque illos imperio esse jussit. Postea verò quàm Pharnabazum rex revocavit, illi summa imperii tradita est.

LXXIX. Hic cùm maximo studio compararet exercitum, Ægyptumque proficisci pararet, subito à rege literæ sunt ei missæ, ut Aspis aggredereetur, qui Cataoniam tenebat; quæ gens jacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ. Namque Aspis saltuosam regionem, castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ regi portarentur, abripiebat. Datames, etsi longè aberat ab his regionibus, & à majore re abstrahebatur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus navem conscendit, existimans id quod accidit, faciliùs se imprudentem parvâ manu oppressurum, quàm paratum, quamvis magno exercitu. Hâc delatus in Ciliciam, egressus indè, dies noctesque iter faciens, Taurum transit, eoque quò studuerat, venit. Quærit quibus locis sit Aspis; cognoscit, haud longè abesse, profectumque eum venatum. Quem dum speculatur, adventûs ejus causa cognoscitur. Pifidas cum iis quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Id Datames ubi audivit, arma capit, suosque sequi jubet, ipse equo concitato ad hostem vehitur. Quem procul Aspis conspiciens ad se ferentem pertimescit,

mescit, atque à conatu resistendi deterritus, sese dedit. Hunc Datames vinctum, ad regem ducendum tradit Mithridati.

LXXX. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiscens, à quanto bello ad quam parvam rem principem ducum misisset, se ipsum reprehendit, & nuntium ad exercitum Acen misit, quòd nondum Datamen profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu discederet. Hic, priusquam perveniret, quòd erat profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Quà celeritate cùm magnam benevolentiam regis Datames consecutus esset, non minorem *invidiam aulicorum* excepit, quòd illum unum pluris, quàm se omnes fieri videbant: quo facto cuncti *ad eum opprimendum* consenserunt. Hæc Pandates, gazæ custos regiæ, amicus Datami, per scripta ei mittit. In quibus docet, eum magno fore periculo, si quid illo imperante, in Ægypto adversi accidisset. *Namque eam esse consuetudinem regum, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ*: quò faciliè fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res malè gestæ nuntiarentur: illum hòc majore fore discrimine, quòd quibus rex maximè obediat, eos habeat inimicissimos. Talibus ille literis cognitis, cùm jam ad exercitum Acæum venisset, quòd non ignorabat, ea verè scripta, desciscere à rege constituit: neque tamen quicquam fecit, quod fide suâ esset indignum: Nam Mandroblem Magnetem exercitui præfecit; ipse cum suis in Cappadociam discedit, conjunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans quâ voluntate esset in regem; clàm cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

LXXXI. Sed hæc propter hyemale tempus minùs prosperè succedebant. Audit Pisidas quasdam copias adversus se parare: filium eò Arsideum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adolescens: proficiscitur eò pater, non ita cum magnâ manu, celans quantum vulnus accepisset; quòd prius ad hostem pervenire cupiebat, quàm

de

de re malè gestâ fama ad suos perveniret : ne cognitâ filii morte, animi debilitarentur militum. Quò contenderrat pervenit, hisque locis castra ponit, ut neque circumveniri multitudine adversariorum posset, neque impediri, quò minùs ipse ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer ejus, præfectus equitum. Is desperatis generi rebus, ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit, sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario se relictum, futurum ut cæteri consilium sequerentur ; in vulgus edit, suo jussu Mithrobarzanem profectum pro perfugâ, quo faciliùs receptus interficeret hostes. Quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi. Quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere, cum & intra vallum, & foris cæderentur. Hâc re probatâ exercitum educit, Mithrobarzanem persequitur : qui dum ad hostes pervenerat, Datames signa inferri jubet. Pisidæ novâ re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas malâ fide, compositòque fecisse, ut recepti, essent majori calamitati. Primùm eos adoriuntur. Illi, cum quid ageretur, aut quare fieret ignorarent, coacti sunt cum iis pugnare, ad quos transierant, ab hisque stare, quos reliquerant. Quibus cum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit, primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castra hostium capit. Tali consilio uno tempore & proditores perculit, & hostes profligavit ; & quod ad suam perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum usquam legimus.

LXXXII. Ab hoc tamen viro Schismas maximus natus filius desciiit, adque regem transiit, & de defectione patris detulit. Quo nuntio Artaxerxes commotus, quò intelligebat sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse, qui, cum cogitasset, facere auderet, & priùs cogitare, quàm conari consuisset ; Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset saltum, in quo Cilicæ

portæ sunt fixæ, Datames præoccupare studuit. Sed tam subito copias contrahere non potuit. A quâ re depulsus, cum eâ manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur; & si dimicare cum eo vellet, non multum obesse multitudo hostium suæ paucitati posset.

LXXXII. Hæc etsi Autophradates videbat, satius tamen statuit congredi, quam cum tandis copiis refugere, aut tam diu uno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardaces appellant, ejusdemque generis tria funditorum, præter Cappadocum octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aspendiorum & Pisidarum circiter tria, Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Græciâ conductorum tria millia; levis armaturæ maximum numerum. Has adversus copias spes omnis consistebat Datami in se, locique naturâ. Namque hujus partem non habebat vicesimam militum. Quibus fretus confligit, adversariorumque multa millia concidit, cum de ipsius exercitu non amplius hominum mille cecidissent. Quam ob causam postero die trophæum posuit, quo loco pridie pugnatum est. Hinc cum castra movisset, ita inferior copias, ita superior omnibus præliis discedebat, quod nunquam manum confereret, nisi cum adversarios locorum angustiis clausisset; quod perito regionum callidèque cogitanti sæpè accidebat. Autophradates, cum bellum duci majore regis calamitate, quam adversariorum, videret, ad pacem amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret, Quam ille, etsi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum, quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum: Autophradates in Phrygiam se recepit.

LXXXIV. At rex, quod implacabile odium in Datamen susceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit, insidiis interficere studuit; quas ille plerasque

rasque vitavit. Sicut cùm nuntiatum esset, quosdam sibi insidiari, qui in amicorum erant numero, de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit: experiri voluit, verum falsumne sibi esset relatum. Itaque eò profectus est, quò itinere futuras insidias dixerant. Sed elegit corpore & staturâ simillimum sui, eique vestitum suum dedit, atque eo loco ire, quo ipse consueverat, iussit; ipse autem ornatus vestitu militari, inter corporis custodes iter facere cœpit. At insidiatores, postquàm in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque vestitu, in eum faciunt impetum, qui suppositus erat: prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere, quòd ipsum vidissent. Ipse, ut concurrentes insidiatores animadvertit, tela in eos coniecit. Hoc idem cùm universi fecissent, priusquàm pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

LXXXV. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est, Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. Namque is pollicitus est regi, se eum interfectorum, si ei rex promitteret, ut, quodcunque vellet, liceret impunè facere; fidemque de eâ re, more Persarum, dextrâ dedisset. Hanc at accepit, simulat se suscepisse cum rege inimicitiam; copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit; regis provinciam vexat, castella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem suis distribuit, partem ad Datamen mittit. Pari modo complura castella ei tradit. Hæc diu faciendo, persuasit homini, se infinitum adversus regem suscepisse bellum, cùm nihilo magis, ne quam suspicionem illi præberet insidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conspectum venire studuit. Sic absens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, sed odio communi, quod erga regem susceperant, contineri viderentur.

LXXXVI. Id cùm satis se confirmâsse arbitratus est, certiores facit Datamen, tempus esse majores exercitus parari, & bellum cum ipso regi suscipi: de quâ re, si ei

videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret. Probatâ re, colloquendi tempus sumitur, locusque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquendi die, utrique, locum qui explorarent, atque ipsos scrutarentur, mittunt: deinde ipsi sunt congressi. Hîc cùm aliquandiù in colloquio fuissent, & diversi discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates priusquàm ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat positum, resedit, ut si à lassitudine cuperet acquiescere, Datamenque revocâvit, simulans se quiddam in colloquio esse oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vaginâ, veste textit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda idoneum. Quem cum digito monstraret, & ille conspiceret, aversum ferro transfixit; & prius quàm quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir, qui multos consilio, neminem perfidiâ ceperat, simulatâ captus est amicitia.

EPAMINONDAS.

LXXXVII.

EPAMINONDAS Polymni filius, Thebanus. De hoc priusquàm scribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne *alienos mores ad suos referant*, neve ea, quæ ipsis leviora sunt, pari modo apud cæteros fuisse arbitrentur. Scimus enim musicen, nostris moribus abesse à principis personâ; saltare etiam in vitiis poni. Quæ omnia, apud Græcos & gratiâ, & laude digna ducuntur. Cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primùm de genere ejus; deinde quibus disciplinis & à quibus sit eruditus; tum de moribus, ingeniique facultatibus, & si qua alia digna memoriâ erunt; postremò de rebus gestis, quæ à plurimus omnium anteponuntur virtutibus.

LXXXVIII. Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pauper jam à majoribus relictus. Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. Nam & citharizare, & cantare ad chordarum sonum doctus est à Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloriâ, quàm Damon, aut Lamprus, quorum pervulgata sunt nomina; carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro; saltare, à Caliphrone. At Philosophiæ præceptorem habuit Lyfim Tarentinum, Pythagoræum; cui quidem sic fuit deditus, ut adolescens tristem & severum senem omnibus æqualibus suis in familiaritate anteposuerit; neque priùs eum à se dimiserit, quàm doctrinis tanto antecessit condiscipulos,

ut facîle intelligi posset, pari modo superaturum omnes in cæteris artibus. Atque hæc ad nostram consuetudinem sunt levia & potiùs contemnenda; at in Græciâ utique olim magnæ laudi erant. Postquam ephebus factus est, & palæstræ dare operam cœpit, non tàm magnitudinî virium servivit, quàm velocitati; illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum * currendo & luctando, ad eum finem, quoad stans complecti posset, atque contendere: in armis verò plurimum studii consumebat.

LXXXIX. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona accefferant. Erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo *veritatis* diligens, ut ne *joco* quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patientisque admirandum in modum; non solum populi, sed etiam amicorum ferens *injurias*; inprimisque *commissa celans*; quod interdum non minùs *prodest*, quàm *disertè dicere*. Studiosus *audiendi*; ex hoc enim facillimè *disci* arbitrabatur. Itaque cùm in circulum venisset, in quo aut de republicâ disputaretur, aut de philosophiâ sermo haberetur, nunquam inde priùs discessit, quàm ad finem sermo esset deductus. Paupertatem adeò facîle perpeffus est, at de republicâ nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo caruit facultatibus: fide ad alios sublevandos sæpè sic usus est, ut possit judicari, omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam cùm aut civium suorum aliquis ab hostibus esset captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non posset, amicorum concilium habebat, & quantum quisque daret, pro cujusque facultatibus imperabat; eamque summam cùm faceret, priusquàm acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos, qui conferebant: eique ut ipsi numerarent, faciebat; ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret, quantum cuique deberet.

XC. Tentata autem ejus est abstinentia à Diomedonte Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam

dam pecuniâ corrumpendum susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micýthum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem; quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micýthus Epaminondam convenit, & causam adventûs Diomedontis ostendit. At ille, Diomedonte coram, *nihil, inquit, opus pecuniâ est. Nam si ea Rex vult, quæ Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus: sin autem contraria, non habet auri atque argenti satîs. Namque orbis terrarum divitias accipere nolo, pro patriæ varitate. Te, qui me incognitum tentâsti, tuique similem existimâsti, non miror; tibi ignosco: sed egredere properè, ne alios corrumpas, cum me non potueris. Tu Micýthe, argentum huic redde, aut, nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui.* Hunc Diomedon cum rogaret, ut tutò exire, suaque quæ attulisset, liceret efferre; *istud, inquit, faciam; neque tuâ causâ, sed meâ, ne, si tibi sit pecuniâ adempta, aliquis dicat, ad me ereptum, pervenisse, quod delatum accipere noluissem: à quo cum quæsisset, quò se duci vellet, & ille Athenas dixisset, præsidium dedit, ut eò tutò perveniret. Neque verò id satis habuit, sed etiam ut inviolatus in navem ascenderet, per Chabriam Atheniensem, (de quo suprâ mentionem fecimus) effecit. Abstinentiæ erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possemus, sed modus abhibendus est; quoniam uno hoc volumine vitas excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim multis millibus versuum complures scriptores ante nos explicârunt.*

XCI. Fuit & disertus, ut nemo Thebanus ei par esset eloquentiâ; neque minùs concinnus in brevitate respondendi, quàm in perpetuâ oratione ornatus. Habuit obrectatorem Meneclidem quendam indidem Thebis, adversarium in administrandâ republicâ satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. Namque illi genti plus inest virium, quàm ingenii. Is, quòd in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos,

ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, *fallis, inquit, verbo ciues tuos, quòd hos à bello avocas. Otii enim nomine servitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque qui eâ diutinâ volunt frûi, bello exercitati esse debent. Quare si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstrâ.* Idem ille Meneclides cùm huic objiceret, quòd liberos non haberet, neque uxorem duxisset: maximèque insolentiam, quòd sibi Agamemnonis bellî gloriam videretur consecutus: at ille, *desine, inquit, Meneclide, de uxore mihi exprobrare. Nam nullius in istâ re minùs, quàm tuo uti consilio volo.* (Habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.) *Quòd autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris. Namque illè cum universâ Græciâ vix decem annis unam cepit urbem, ego contrâ ex unâ urbe nostrâ, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.*

XCII. Idem cùm in conventum venisset Arcadum, petens ut societatem cum Thebanis & Argivis facerent; contrâque Callistratus Atheniensium legatus, qui eloquentiâ omnes eo præstabat tempore, postularet, ut potius amicitiam sequerentur Atticorum; & in oratione suâ multa invecus esset in Thebanos & Argivos, in eisque hoc posuisset, *animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas ciues procreâset, ex quibus de cæteris possent judicare: Argivos enim fuisse Orestem & Alcæonem, matricidas: Thebis Oedipum natum qui cùm patrem suum interfecisset, ex matre liberos procreâset.* Hic in respondendo Epaminondas, cùm de cæteris perorâset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, *admirari se dixit stultitiâ rhetoris Attici, qui non animadvertit innocentes illos natos; domi scelere admissio, cùm patriâ essent pulsi, receptos esse ab Atheniensibus.* Sed maximè ejus eloquentia eluxit Spartæ, legati ante pugnam Leuctricam: quòd cùm omnium sociorum convenissent legati, coram frequentissimo legationum conventu, sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minùs illâ oratione opes eo-

rum

rum concusserit, quàm Leuctricâ pugnâ. Tum enim perfecit, quod post apparuit, ut auxilio sociorum Lacedæmonii privarentur.

XCIII. Fuisse autem patientem, suorumque injurias ferentem civium, quodd se *patriæ irasci nefas* esse duceret, hæc sunt testimonia. Cùm eum propter invidiam cives præficere exercitui nolissent, duxque esset delectus belli imperitus, cujus errore eò esset deducta res militum, ut omnes de salute pertimescerent, quodd locorum angustiis clausi ab hostibus obsidebantur; desiderari coëpta est Epaminondæ diligentia: erat enim ibi privatus numero militum: à quo cùm peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ; & exercitum, obsidione liberatum, domum reduxit incolumem. Nequē verò hoc semel fecit, sed sæpius: maximè autem fuit illustre, cùm in Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. Hic, cùm criminibus adversariorum omnes in invidiam venissent, ob eamque rem imperium his esset abrogatum, atque in eorum locum alii prætores successissent; Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit. Namque animadvertibat, ubi id fecisset, totum exercitum propter prætorum imprudentiam, inscitiamque belli, periturum. Lex erat Thebis, quæ *morte multabat, se quis imperium diutius retinuisset, quàm lege præfinitum foret*: hanc Epaminondas cùm reipublicæ conservandæ causâ latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; & quatuor mensibus diutius, quàm populus jusserat, gessit imperium.

XCIV. Postquam domum reditum est, collegæ ejus hoc crimine accusabantur. Quibus ille permisit, omnem ut causam in se transferrent, suæque operâ factum contenderent, ut legi non obedirent. Quâ defensione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam responsurum putabat, quodd, quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit; nihil eorum negavit, quæ adversarii crimini dabant.

bant, omniaque quæ collegæ dixerant, confessus est; neque recusavit, quod minùs legis pœnam subiret; sed unum ab iis petivit, ut in * periculo suo conscriberent, *Epaminondas à Thebanis morte multatus est, quòd eos coëgit apud Leuctra superare Lacedæmonios; quos ante si imperatorem nemo Bœoticorum ausus fuit auspicere in acie; quodque uno prælio non solum Thebas ab interritu retraxit, sed etiam universam Græciam in libertatem vindicavit; eoque res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedæmonii satùs haberent, si salvi esse possent; neque priùs bellare destitit, quàm Messenâ constitutâ, urbem eorum obfusione clausit.* Hæc cum dixisset, risus omnium cum hilaritate coortus est; neque quisquam iudex ausus est de eo ferre suffragium. Sic à iudicio capitis maximâ discessit gloriâ.

XCV. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum acie instructâ audaciùs instaret hostibus, cognitus à Lacedæmoniis, quòd in ejus unius perniciæ patriæ sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt; neque priùs abscefferunt, quàm magnâ cæde factâ, multisque occisis, fortissimè ipsum Epaminondam pugnantem, sparo eminùs percussum concidere viderunt. Hujus casu aliquantum retardati sunt Bœotii; neque tamen priùs pugnam excefferunt, quàm repugnantes profligârunt. At Epaminondas cum animadverteret, mortiferum se vulnus accepisse, simulque si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extractisset, animam statim emissurum; usque eò retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Bœotios: id postquàm audivit, *satùs, inquit, vixi, invictus enim morior.* Tum ferro extracto, confestim exanimatus est.

XCVI. Hic uxorem nunquam duxit: in quo cum reprehenderetur à Pelopidâ, qui filium habebat infamem; malèque eum in eo patriæ consulere diceret, quod liberos non relinqueret: *vide, inquit, ne tu pejùs consulas, qui talem ex te natum relicturus sis. Neque vero stirps mihi potest deesse. Namque ex me natam relinquo pagnam*
 6 *Leuctricam,*

Leuſtriam, quæ non modò mihi ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit, neceſſe eſt. Quo tempore dūce Pelopidiâ, exules Thebas occupauerunt, & præſidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta eſt cædes civium, domi ſe retinuit; quòd neque malos deſendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funeſtam putabat. Idem, poſtquàm apud Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, in primis ſtetit. Hujus de virtutibus vitæque fatiſ erit dictum, ſi hoc unum adjunxero, quòd nemo eat inficias; Thebas & ante Epaminondam natum, & poſt ejus interitum, perpetuò alieno paruiſſe imperio: contra ea, quamdiu ille præfu- erit reipublicæ, caput fuiſſe totius Græciæ. Ex quo intelligi poteſt, unum hominem pluriſ quàm civitatem fuiſſe.

PELOPIDAS.

XCVII.

PELOPIDAS Thebanus, magis hoſtoricis, quàm vulgo, notus: cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam; quòd vereor, ſi res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, ſed hiftoriam videar ſcribere; ſi tantummodo ſummas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minùs lucidè appareat, quantus fuerit illè vir. Itaque utrique rei occurrā, quantum potero; & medebor cūm fatietati, tūm ignorantie lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, cūm exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit, impulſu per paucorum Theba-

Thebanorum, qui adversariæ factioni quò faciliùs resist-
erent, Laconum rebus studebant; idque suo privato,
non publico fecit consilio. Quo facto, eum Lacedæmo-
nii ab exercitu removerunt, pecuniâque multârunt;
neque eò magis arcem Thebanis reddiderunt, quòd sus-
ceptis inimicitiis satius ducebant eos obsideri, quàm li-
berari. Nam post Peloponnesium bellum, Athenasque
devictas, cum Thebanis sibi rem esse existimabant; &
eos esse solos, qui adversùs resistere auderent. Hâc
mente amicis suis summas potestates dederant, alterius
factionis principes partim interfecerant, alios in exilium
eiecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo scribere ex-
orfi sumus, pulsus, patriâ carebat.

XCVIII. Hi omnes ferè Athenas se contulerant, non
quò sequerentur otium, sed ut quemque ex proximo lo-
cum fors obtulisset, eò patriam recuperare niterentur.
Itaque cùm tempus est visum rei gerendæ, communiter
cum his, qui Thebis idem sentiebant, diem delegerunt
ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam,
eum, quo maximi Magistratus simul consueverant epu-
lari. *Magnæ sæpe res non ita magnis copiis sunt gestæ: sed*
profectò nunquam ab tam tenui initio tantæ opes sunt
proffigatæ. Nam duodecim adolescentuli coierunt ex
his, qui exilio erant multati, cùm omnino non essent
amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. Quâ
paucitate percussa est Lacedæmoniorum potentia. Hi
enim non magis adversariorum factioni, quàm Spartanis
eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius
Græciæ. Quorum imperiosa majestas, neque ita multò
post Leuſtricâ pugnâ, ab hoc initio percussa cecidit.
Illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cùm
Athenis interdium exissent, ut vesperscente cœlo Thebas
posset pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia
ferentes, vestitu agresti, quo minore suspitione facerent
iter. Qui cùm tempore ipso, quo studuerant, pervenis-
sent, domum Charonis devenerunt, à quo & tempus &
dies erat datus.

XCIX. Hôc loco libet interponere, etsi sejunctum à re propositâ est, *nimia fiducia quantæ calamitati soleat esse*. Nam Magistratum Thebanorum statim ad aures pervenit, exules in urbem devenisse. Id illi, vino epulisque dediti, usque eò despexerunt, ut ne quærere quidem de tantâ re laborârint. Accessit etiam, quodd magis aperiret eorum dementiam: allata est enim epistola Athenis * ab Archiâ hierophante, Archiæ, qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat; in quâ omnia de profectioe exulum perscripta erant. Quæ cum jam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata, in pulvinum subjiciens, *in crastinum*, inquit, *differo res severas*. At illi omnes, cum jam nox processisset, vinolenti ab exulibus, duce Pelopidâ, sunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex agris concurrunt, præsidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obsidione liberaverunt; auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exilium ejecerunt.

C. Hôc tam turbido tempore, (sicut suprâ diximus,) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus est Pelopidæ: ceteræ ferè omnes communes cum Epaminondâ. Namque in Leuctricâ pugnâ, imperatore Epaminondâ, hic fuit dux delectæ manûs, quæ prima phalangem prostravit Læonum. Omnibus præterea periculis adfuit: sicut Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu; quoque Messena celerius restitueretur, legatus in Persas est profectus. Denique hæc fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda, ita ut proxima esset Epaminondæ.

CI. Conflctatus autem est cum adversâ fortunâ. Nam & initio, sicut ostendimus, exul patriâ caruit; & cum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure satis rectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consueisset, à tyranno Alexandro.

dro Pheræo simul cum Ismeniâ comprehensus, in vincula coniectus est. Hunc Epaminondas recuperavit bello persequens Alexandrum. Post id factum, nunquam is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliæ proficiscerentur, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli cum ei summa esset data, eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simul ac conspexit hostem, configere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, incensus irâ, equum in eum concitavit, procûlque digressus à suis, conjectu telorum confossus cecidit. Atque hoc secundâ victoriâ accidit: nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto omnes Thessaliæ civitates interfecit Pelopidam, coronis aureis, & statuâ æneis, liberosque ejus multo agro donârunt.

A G E S I L A U S.

CII.

A G E S I L A U S Lacedæmonius, cum à cæteris scriptoribus, tum eximie à Xenophonte Socratico collaudatus est. Eo enim usus est familiarissimè. Hic primùm de regno, cum Leotychide fratris filio, habuit contentionem. Mos est enim à majoribus Lacedæmoniiis traditus, ut duos haberent semper Reges, nomine magis quàm imperio, ex duabus familiis Proclis & Eurysthenis, qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt: Harum ex alterâ in alterius familiæ locum fieri non licebat: itaque uterque suum retinebat ordinem. Primùm ratio habebatur, qui maximus natu
esset

esset ex libris ejus, qui regnans decessisset. Sin is virilem sexum non reliquisset, tunc deligebatur, qui proximus esset propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai; filium reliquerat Leotychidem, quem ille vivus non agnôrat, eundem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni cum Agesilao suo patruo contendit: neque id, quod petivit, consecutus est. Nam Lyandro suffragante, homine, (ut ostendimus supra,) factioso, & his temporibus potente, Agesilaus antelatus est.

CIII. Hic simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Asiam, bellumque Regi facerent; docens, satius esse in Asiâ quàm in Europâ dimicare. Namque fama exierat, Artaxerxem comparare classem, pedestresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Datâ potestate, tantâ celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quàm regii satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est, ut omnes imperatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias à Lacone petivit, simulans, se dare operam, ut Lacedæmoniis cum Rege conveniret; re autem verâ ad copias comparandas; easque impetravit trimestres. Juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum. In quâ pactione, summâ fide mansit Agesilaus: contra ea, Tissaphernes nihil aliud, quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco, tamen jusjurandum servabat, *multumque in eo consequi se dicebat, quod Tissaphernes perjurio suo, & homines suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet: se autem servatâ religione confirmare exercitum, cum animadverteret, deorum numen facere secum, hominesque sibi conciliari amiciores, quod iis studere consueissent, quos conservare fidem viderent.*

CIV. Postquam induciarum præteriiit dies, barbarus non dubitans, quod ipsius erant plurima domicilia in Carriâ, & ea regio his temporibus multò putabatur locupletissima, eò potissimum hostes impetum facturos, omnes
suas

suas copias eò contraxerat. At Agesilaus in Phrygiam se convertit eamque priùs depopulatus est, quàm Tissaphernes usquam se moveret. Magnâ prædâ militibus locupletatis, Ephesum hyematum exercitum reduxit, atque ibi, officinis armorum institutis, magnâ industriâ bellum apparavit; & quò studiosius armarentur insigniùsque ornarentur, præmiâ proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in eâ re fuisset industria. Fecit idem in *exercitationum* generibus, ut *qui cæteris præstitissent, eos magnis afficeret muneribus*. His igitur rebus effecit, ut & ornatissimum & exercitatissimum haberet exercitum. Huic cum tempus esset visum, copias extrahere ex hybernaculis, vidit, si quò esset iter facturus palàm pronuntiâset, hostes non credituros, aliasque regiones occupaturos, nec dubituros aliud esse facturum, ac pronuntiâset. Itaque cum ille Sardis se iturum dixisset, Tissaphernes eandem Cariam defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, serò suis præsidio profectus est. Nam cum illò venisset, jam Agesilaus, multis locis expugnatis, magnâ erat prædâ potitus. *Laco* autem, cum videret hostes equitatu superare, nunquam in campo sui fecit potestatem, & his locis manum conseruit, quibus plùs pedestres copiae valerent. Pepulit ergo, quotiescunque congressus est, multò majores adversariorum copias; & sic in Asiâ versatus est, ut omnium opinione victor duceretur.

CV. Hic cum animo medicaretur proficisci in Persas, & ipsum Regem adoriri, nuntius ei domo venit Ephorùm jussu, bellum Athenienses & Bæotios indixisse Lacedæmoniis: quare venire non dubitaret. In hoc non minùs ejus *pietas* suspicienda est, quàm *virtus* bellica: qui, cum victori præesset exercitu, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tantâ *modestiâ* dicto *audiens* fuit *jussis* absentium Magistratuum, ut si *privatus* in comitio esset Spartæ; cujus *exemplum* utinam *imperatores nostri* sequi voluissent. Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno præposuit bonam existimationem,

nem, multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ parvisset, quàm si bello superâisset Asiam. Hâc igitur mente Hellepontum copias trajecit, tantâque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. Cùm jam haud ita longè abesset à Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses & Bœotii, cæterique eorum socii, apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quòd cùm plerique ex fugâ se in templum Minervæ coniecissent, quærereturque ab eo, quid his fieri vellet; etsi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adversus armâ tulerant, tamen antetulit iræ religionem, & eos vetuit violari. Neque verò hoc solùm in Græciâ fecit, ut templa deorum sancta haberet; sed etiam apud barbaros summâ religione omnia simulacra, arasque conservavit. Itaque prædicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus deorum nocuissent, aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quàm qui fana spoliarent.

CVI. Post hoc prælium, collatum est omne bellum circa Corinthum, ideòque Corinthium est appellatum. Hic cùm unâ pugnâ decem millia hostium Agesilao duce cecidissent, eoque facto opes adversariorum debilitate viderentur; tantum abfuit ab insolentiâ gloriæ, ut commiseratus sit fortunam Græciæ, quòd tam multi à se victi vitio adversariorum concidissent; namque illâ multitudine, si sanâ mens esset Græciæ, supplicium Persas dare potuisset. Idem cùm adversarios intra mœnia compulisset, & ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur; negavit id suæ virtuti convenire. *Se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Græciæ. Nam si (inquit) eos extinguere voluerimus, qui nobiscum adversus barbaros steterunt, nosmetipsi nos expugnaverimus, illis quiescentibus. Quo facto, sine negotio, cum voluerint, nos oppriment.*

CVII. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis, quòd ne proficisceretur, cùm à plerisque ad exeundum

exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret, essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse. In quo quidem discrimine, celeritas ejus consilii saluti fuit universis. Nam cum quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepissent; Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset quenquam ad hostes transfugere conari, cum suis eò venit; atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quòd eum locum occupassent; & se, id quoque fieri debere, animadvertisse. Sic adolescentulos simulatâ laudatione recuperavit, & adjunctis de suis comitibus, locum tutum reliquit. Namque illi aucto numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi; eòque libentius, quòd latere arbitrabantur, quæ cogitarent.

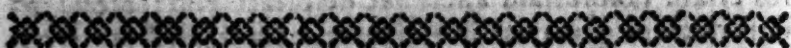
CVIII. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonii se nunquam refecerunt, neque pristinum imperium recuperârunt: cum interim Agesilaus non destitit, quibuscunque rebus posset, patriam juvare. Nam cum præcipuè Lacedæmonii indigerent pecuniâ, ille omnibus qui à Rege defecerant, præsidio fuit; à quibus magnâ donatus pecuniâ, patriam sublevavit. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cum *maxima munera* ei ab *Regibus, & dynastis, civitatibusque* conferrentur; *nihil unquam in domum suam contulit*, nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. *Domo eâdem* fuit contentus, quâ Eurysthenes *progenitor majorum* suorum fuerat usus; quam qui intrârat, nullum *signum libidinis*, nullum *luxuriæ* videre poterat; contra ea, plurima *patientie* atque *abstinentiæ*. Sic enim erat instructa, ut nullâ in re differret à cujusvis inopis atque privati.

CIX. Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore; exiguus, & claudus altero pede. Quæ

res etiam nonnullam afferebat deformitatem; atque ignoti faciem ejus cum intuerentur, contemnebant; qui autem virtutem noverant, non poterant admirari satis. Quod ei usu venit, cum annorum octoginta, subsidio Thaeo in Ægyptum isset, & in actâ cum suis accubisset, sine ullo tecto; stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis; neque huc amplius, quàm pellis esset injecta, eodemque comites omnes accubissent, vestitu humili atque obsoleto, at eorum ornatus non modò in his Regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem præberet. Hujus de adventu fama cum ad Regios esset perlata, celeriter munera eò cujusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum, vix fides facta est, unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui, cum Regis verbis, quæ attulerant, dedissent, ille præter vitulina, & ejusmodi genera obsonii, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas, secundamque mensam servis dispertit; cætera referri jussit. Quo facto eum barbari magis etiam contempserunt, quòd eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum summis arbitrabantur. Hic cum ex Ægypto reverteretur, donatus à rege Nectanebe ducen-
tis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret; venissetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas & Ægyptum, in morbum implicitus decessit. Ibi eum amici, quò Spartam faciliùs perferre possent, quod mel non habebant, cerâ circumfuderunt, atque ita domum retulerunt.

EUMENES.

E U M E N E S.

CX.

EUMENES Cardianus. Hujus si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem major, sed multò illustrior, atque etiam honoratior: quòd *magnos homines virtute metimur, non fortunâ*. Nam cùm ætas ejus cecidisset in ea tempora, quibus Macedones florent, multum ei detraxit inter hos viventi, quòd alienæ erat civitatis. Neque aliud huic defuit, quàm generosa stirps: etsi enim ille domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indignè ferebant; neque tamen non patiebantur: vincebat enim omnes curâ, vigilantîâ, patientîâ, calliditate, & celeritate ingenii. Hic peradolescens ad amicitiam accessit Philippi Amyntæ filii, brèveque tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adolescentulo indoles virtutis. Itaque eum habuit ad manum scribæ loco: quod multò apud Graios honorificentius est, quàm apud Romanos. Nam apud nos re verâ, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur: at apud illos contrariò nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide, & industriâ cognitâ: quòd necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Novissimo tempore præfuit etiam alteri equitum alæ, quæ *hetærice* appellabatur. Utrique autem in consilio semper affuit, & omnium rerum habitus est particeps.

CXI. Alexandro Babylone mortuo, cùm regna singulis familiaribus dispertirentur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum

Hum suum dederat, Perdiccæ; ex quo omnes conjece-
runt, eum regnum ei commendâsse, quoad liberi ejus in
suam tutelam pervenissent; (aberat enim Craterus, &
Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus
erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile in-
telligi posset, plurimi fecerat:) hoc tempore data est
Eumeni Cappadocia, sive potius dicta; nam, tum in
hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adjunxerat
magno studio, quod in homine fidem & industriam mag-
nam videbat; non dubitans, si eum pellexisset, magno
usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat
enim, quod ferè omnes in magnis imperiis concupiscunt,
omnium partes corripere atque complecti. Neque verò
hoc solus fecit, sed cæteri quoque omnes, qui Alexandri
fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoc-
cupare destinaverat. Is multis magnisque pollicitatio-
nibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret
ac secum faceret societatem. Cum perducere eum non
posset, interficere conatus est; & fecisset, nisi ille clam
noctu ex præsidiis ejus effugisset.

CXII. Interim constata sunt illa bella, quæ ad inter-
necionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque
concurrunt ad Perdiccam opprimendum. Quem etiam in-
firmum videbat, quod unus omnibus resistere coge-
batur, tamen amicum non deseruit, neque salutis, quam fidei
fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Asiæ,
quæ inter Taurum montem jacet atque Helle-spontum:
& illum unum opposuerat Europæis adversariis. Ipse
Ægyptum oppugnatum adversus Ptolemæum erat pro-
fectus. Eumenes cum neque magnas copias, neque fir-
mas haberet quod & inexercitatæ, & non multò antè
erant contractæ; adventare autem dicerentur, Helle-
spontumque transisse Antipater & Craterus magno cum
exercitu Macedonum, viri cum claritate tum usu belli
præstantes; (Macedones verò milites eâ tunc erant famâ,
quâ nunc Romani feruntur: etenim *semper habiti sunt*
fortissimi, qui summa imperii possuntur) Eumenes intel-
ligebat,

ligeat, si copiae suae cognoscerent, adversus quos ducerentur, non modò non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. Itaque hoc ejus fuit prudentissimum consilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent; & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & prius in aciem exercitum eduxit, praeliumque commisit, quam milites sui scirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum praecipitatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

CXIII. Quorum acerrimo concursu cum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrat ipse Eumenes. Qui cum inter se complexi, in terram ex equis decidissent, ut facile intelligi posset inimicam mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore; non prius distracti sunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eò magis ex praelio excessit, sed acrius hostibus insistit. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratere, multis praeterea, & maxime nobilibus captis, pedester exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petiit, quam cum impetrasset, in fide non mansit, & se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum, ex acie semivivum elatum, recreare studuit. Cum id non posset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro vivo, familiariter) amplo funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit.

CXIV. Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur à Seleuco & Antigono; rerumque summa ad Antipatrum deferuntur. Hic, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur: in his Eumenes. Hic ille perculsus plagam non succubuit, neque eo secius bellum administra-

vic :

vlt: sed exiles res animi magnitudinem, etsi non frangebant, tamen minuebant. Hunc persequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, sæpè in itineribus vexabatur; neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci possent multis resistere. Sed extremo tempore cum consilio capi non posset, multitudine circumventus est. Hinc tamen multis suis amissis, se expedit, & in castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. In quo cum circumfunderetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quodd spatium non esset agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum calefieri, exerceique posset, quod libentiùs & cibo uteretur, & à corporis motu non removeretur. Substringebat caput loro altiùs, quàm ut prioribus pedibus planè terram posset attingere; deinde post verberibus cogebat exsultare, & calces remittere: qui motus non minùs sudorem excutiebat, quàm si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut jumenta æquè nitida ex castello educeret, cum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea locis habuisset. In hâc conclusione, quotiescunque voluit, apparatus & munitiones Antigoni aliàs incendit, aliàs disjecit. Tenuit autem se uno loco quamdiù fuit hyems, quod castrum sub dio habere non poterat. Ver appropinquabat: simulatâ deditiõne, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni imposuit; seque ac suos omnes extraxit incolumes.

CXV. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum literas & nuntios misisset in Asiam consultum, utrùm repetitum Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet; huic ille primùm spasiit, ne se moveret, & expectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur: sin aliquâ cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum oblivisceretur, & in neminem acerbiorè uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. Nam & in Macedoniam profecta est, &

ibi crudelissimè se gessit. Petiit autem ab Eumene absente, ne pateretur Philippi domus & familiæ inimicissimos stirpem quoque interimere; ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si daret, quàm primùm exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quò facilius faceret, se omnibus præfectis, qui in officio manebant, misisse literas ut ei parerent, ejusque consiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quàm ingratum vivere.

CXVI. Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonom comparavit. Quod unà erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem; & Antigones, cujus sub imperio phalanx erat Macedonum; invidiam verens (quam tamen effugere non potuit) si potius ipse alienigena summi imperii potiretur, quàm alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo; in principiis nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate jussit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur: credens minore se invidiâ fore, si specie imperii nominisque simulatione Alexandri bellum videretur administrare: quod & fecit. Nam cum non ad Eumenis principia, sed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur: quodammodo latebat: cum tamen per eum unum gererentur omnia.

CXVII. Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie instructâ, sed in itinere, eumque malè acceptum in Mediam hyematum coëgit redire. Ipse in finitimâ regione Persidis hyematum copias divisit; non ut voluit, sed ut militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Asiam peragraverat, deviceratque Persas, inveteratâ tûm gloriâ, cum etiam licentiâ, non parere se ducibus sed imperare postulabat: ut nunc veterani faciunt nostri. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt suâ intemperantiâ, nimiâque

que licentiâ, ut omnia perdant; neque minùs eos cum quibus steterint, quàm adversus quos fecerint. Quòd si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat; neque rem ullam nisi tempus, interesse judicet. Sed ad illos revertar. Hyberna sumserant, non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam; longèque inter se disceserant. Hoc Antigonus cùm comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid sibi consilii novi esse capiendum. Duæ erant viæ, quæ ex Medis, ubi ille hyemabat, ad adversariorum hybernacula posset pervenire. Quarum brevior per loca desertata, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam; cæterum dierum erat ferè decem. Illa autem, quæ omnes commeebant, altero tantò longiorem habebat anfractum; sed erat copiosa, omniumque rerum abundans. Hæc si proficisceretur, intelligebat priùs adversarios rescituros de suo adventu, quàm ipse tertiam partem confecisset itineris; sin per loca sola contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum. Ad hanc rem conficiendam imperavit quàm plurimos utres, atque etiam culleos comparari: post hæc pabulum: præterea cibaria cocta decem dierum, utque quàm minimè fieret ignis in castris. Iter quod habebat, omnes celat.

CXVIII. Sic paratus, quæ constituerat, proficiscitur. Dimidium ferè spatium confecerat, cùm ex fumo castrorum ejus suspicio allata est ad Eumenem, hostem appropinquare. Conveniunt duces, quæritur quid opus sit facto. Intelligebant omnes tam celeritèr copias ipsorum contrahi non posse, quàm Antigonus affuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus & de rebus summis desperantibus, Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod antè non fecerint, se rem expediturum. Nam quod diebus quinque hostis transisse posset, se effecturum, ut non minùs totidem dierum spatio retardaretur: quare circumirent, suas quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem resrenandum impetum tale capit consilium. Certos mittit homines ad infimos

montes, qui obvii erant itineri adversariorum, hisque præcepit, ut primâ nocte, quàm latissimè possint, ignea faciant quàm maximos; atque hos secundâ vigiliâ minuant, tertiâ perexiguos reddant; & assimulatâ castrorum consuetudine suspicionem injiciant hostibus, his locis esse castra, ac de eorum adventu esse prænuntiatum; idémque posteriâ nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conspicatur; credit de suo adventu esse auditum, & adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium, & quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum, & illum anfractum longiorem copiosæ viæ capit; ibique diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam militum, ac reficienda jumenta, quò integriore exercitu decerneret.

CXIX. Hic, Eumenes callidum imperatorem vicit consilio, celeritatemque impedivit ejus; neque tamen multum profecit. Nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiâque militum Macedonum veteranorum, cum superior proelio discessisset, Antigono est deditus, cum exercitus ei ter antè separatis temporibus jurasset, se eum defensurum nec unquam deserturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obrectatio, ut fidem amittere mallent, quàm eum non prodere. Atque hunc Antigonus, cum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset licitum, quòd ab nullo se plus adjuvari posse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. Imminebant enim Seleucus, Lyfimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non passi sunt hi, qui circa erant; quòd videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeò erat incensus, ut nisi magnâ spe maximarum rerum, leniri non posset.

CXX. Itaque cum eum in custodiam dedisset, & præfectus custodum quæsisset, quemadmodum servari vellet; ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferocissimum elephantum.

Nondum

Nondum enim statuerat, conservaret eum, necne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, & qui propter odium fructum oculis ex ejus casu capere vellent; & qui propter veterem amicitiam colloqui consolarique cuperent. Multi etiam qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu tamque valdè timuissent, cujus in perniciem positam spem habuissent victoriæ. At Eumenes, cum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiæ, *se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur. Non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut sic se uteretur victo. Quin aut interfici, aut missum fieri juberet.* Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur, *quid? tu, inquit, animo si isto eras, cur non in prælio cecidisti potius, quam in potestatem inimici venires?* Huic Eumenes, *utinam quidem istud evenisset, sed eò non accidit, quòd nunquam cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. Non enim virtute hostium, sed amicorum perfidiâ decidi.* Neque id falsum: nam & dignitate fuit honesta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figurâ venusta.

CXXI. De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet, ad concilium retulit. Hic cum plerique omnes primò perturbati admirarentur, non jam de eo sumtum esse supplicium, à quo tot annos adeo essent malè habiti, ut sæpe ad desperationem forent adducti; quique maximos duces interfecisset; denique in quo uno esset tantum, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto, nihil habituri negotii essent: postremo, si illi redderet salutem, quærebant, quibus amicis esset usus? sese enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognitâ concilii voluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem cum jam vereretur, ne qua seditio exercitûs oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, & quotidianum victum amoveri jussit: nam negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non ampliùs, quàm

triduum, fame fatigatus, cum castra moverenter, insciente Antigono, jugulatus est à custodibus.

CXXII. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cum ab anno vigesimo (utì supra ostendimus) septem annos Philippo paruiſſet, & tredecim apud Alexandrum eundem locum obtinuiſſet, in his uni equitum alæ præſuiſſet, poſt autem Alexandri Magni mortem, imperator exercitus duxiſſet, ſummoſque duces partim repulſiſſet, partim interfeceſſet; captus non Antigoni virtute, ſed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnum *Reges* ſunt appellati, ex hoc facillimè poteſt judicari, quòd nemo Eumene vivo *Rex* appellatus eſt, ſed *præſectus*. Iidem poſt huius occaſum ſtatim regium ornatum nomenque ſuſceperunt; neque quòd initio prædicârunt, ſe Alexandri liberis regnum ſervare, id præſtare voluerunt; & uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Huius ſceleris principes fuerunt Antigonuſ, Ptolemæuſ, Seleucuſ, Lyſimachuſ, Caſſander. Antigonuſ autem Eumenem mortuum propinquiſ ejus ſepeliendum tradidit. Hi militari, honeſtoque ſunere, comitante toto exercitu, humaverunt; oſſaque ejus in Cappadociam, ad matrem atque uxorem liberoſque ejus, deportanda curârunt.

PHOCION.

CXXIII.

PHOCION Atheniensis etsi sæpe exercitiis præfuit, summosque magistratus cepit, tamen multo ejus notior *integritas est vita*, quàm rei militaris labor. Itaque hujus memoria est nulla, illius autem magna fama: ex quo, cognomine *Bonus* est appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum ditissimus esse posset, propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei à populo dabantur. Hic cum à rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legati que hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summâ paupertate tantam paternam tueri gloriam: his ille; *si mei similes erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri, nolo meis impensis illorum ali augerique luxuriam.*

CXXIV. Eidem cum prope ad annum octogesimum prospera mansisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit suorum civium. Primò cum Demade de urbe tradendâ Antipatro confenserat; ejusque consilio Demosthenes cum cæteris, qui bene de republicâ mereri existimabantur, plebiscito in exilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quod *patria male consuluerat*, sed etiam quod *amicitiæ fidem non præstulerat*. Namque auctus, adiutusque à Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, cum adversus Charetem eum subornaret: ab eodem in iudiciis, cum capitis causam diceret, defensus, aliquoties liberatus discesserat. Hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam

prodidit. Concidit autem maximè uno crimine, quia cum apud eum summum esset imperium populi, & Nicanorem Cassandri præfectum infidiari Piræo Atheniensium à Dercyllo moneretur; idemque postularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur; hic, audiente populo, Phocion negavit esse periculum, seque ejus rei obsidem fore pollicitus est. Neque ita multò post Nicanor Piræo est potitus. Ad quem recuperandum, sine quo Athenæ omnino esse non possunt, cum populus armatus concurrisset, ille non modò neminem ad arma vocavit, sed ne armatis quidem præesse voluit.

CXXV. Erant eo tempore Athenis duæ factiones: quarum una populi causam agebat, altera optimatum. In hac erant Phocion & Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedonum patrocinii nitebatur. Nam populares Polyperchonti favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim à Polyperchonte Cassander Macedoniâ pulsus est: quo facto, populus superior factus, statim duces adversariæ factionis capitis damnatos patriâ pepulit: in his Phocionem & Demetrium Phalareum: deque eâ re legatos ad Polyperchontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirmaret. Huc eodem profectus est Phocion. Quò ut venit, causam apud Philip-pum regem verbo, re ipsâ quidem apud Polyperchontem, jussus est dicere. Namque is tum regis rebus præerat. Hic cum ab Agonide accusatus esset, quod Piræeum Nicanori prodidisset, ex consilii sententiâ in custodiam conjectus, Athenas deductus est, ut ibi de eor-
logibus fieret judicium.

CXXVI. Huc ubi perventum est, cum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concursus sunt facti; cum alii reminiscetes veteris famæ, ætatis misererentur, plurimi verò irâ exaceruerentur, propter prodicionis suspicionem Piræi; maximeque, quòd adversus populi commoda in senectute steterat: quâ de re, ne perorandi quidem ei data est facultas,

facultas, & dicendi causam. Indè iudicio, legitimis quibusdam confectis, damnatus, traditus est undecim viris, quibus ad supplicium, more Atheniensium, publicè damnati tradi solent. Hic cùm ad mortem duceretur, obuius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is cùm lacrymans dixisset, *O quàm indigna perpeteris, Phocion!* huic ille, *at non inopinata,* inquit. *Hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienses.* In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque à servis sepultus est.

TIMOLEON.

CXXVII.

TIMOLEON Corinthus. Sine dubio magnus omnium iudicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod nescio an ulli, ut & *patriam*, in quâ erat natus, *oppressam à tyranno liberaret*, & à Syracusis, quibus auxilio erat missus, *inveteratam servitutem depelleret*; totamque Siciliam multos annos bello vexatam, à barbarisque oppressam, suo adventu in pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortunâ confictatus est, & id quod difficilior putatur, multò *sapientius tulit secundam, quàm adversam fortunam*. Nam cùm frater ejus Timophanes, dux à Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupasset; particepsque regni posset esse: tantùm absuit à societate sceleris, ut antetulerit suorum civium libertatem fratris salutem; & *patriæ legibus obtemperare sanctius duxerit, quàm imperare patriæ*. Hâc mente, per haruspitem communemque affinem, cui soror ex eisdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interfici-

endum curavit. Ipse non modò manus non attulit, sed ne aspicere quidem fraternal sanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præsidio fuit, ne quis satellites posset succurrere. Hoc præclarissimum ejus facinus, non pari modo, probatum est ab omnibus: nonnulli enim læsum ab eo pietatem putabant, & invidiâ laudem virtutis obtinebant. Mater verò post id factum, neque domum ad se filium admisit, neque aspexit, quin eum fratricidam, impiumque detestans compellaret. Quibus rebus ille adeò est commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere.

CKXVIII. Interim Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus Syracusarum potius est: cujus adversarii opem à Corinthiis petiverunt, ducemque, quo in bello uterentur, postulârunt. Huc Timoleon missus incredibili felicitate Dionysium totâ Sicilia depulit; cum interficere posset, noluit; tûtòque ut Corinthum perveniret, effecit: quòd utrorumque Dionysiorum opibus Corinthii sæpe adjuti fuerant. Cujus benignitatis memoriam volebat extare; eamque præclaram victoriam ducebat, in quâ plus esset clementiæ, quàm crudelitatis: postremò, ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno, ad quam fortunam detrusisset. Post Dionysii decessum, cum Icetâ bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate, indicio fuit, quòd ipse expulso Dionysio imperium dimittere noluit. Hòc superato, Timoleon maximas Copias Carthaginiensium apud Crimesum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum & potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat.

CXXIX. Quibus rebus confectis, cum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, conquistavit, quos potuit, primam Siculos;

culos; deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusæ erant conditæ. Civibus veteribus sua restituit, novis bello vacuefactas possessiones divisit; urbium mœnia disiecta, fanaque deleta refecit; civitatibus leges libertatémque reddidit; ex maximo bello tantum otium toti insulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. Arcem Syracusis, quam munierat Dionysius ad urbem obsidendam, à fundamentis disjecit; cætera tyrannidis propugnacula demolitus est, deditque operam, ut quàm minimè multa vestigia servitutis manerent. Cùm tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret, *maluit se diligere, quàm metui*. Itaque cùm primum potuit, imperium deposuit, & privatus Syracusis, quod reliquum vitæ fuit, vixit. Neque verò id imperitè fecit: nam quod cæteri reges imperio vix potuerunt, hic benevolentiam tenuit. Nullus honos huic defuit, neque postea Syracusis res ulla gesta est publica, de quâ prius sit decretum, quàm Timoleontis sententia cognita. Nullius unquam consilium non modò antelatum, sed ne comparatum quidem est. Neque id magis benevolentiam factum est, quàm prudentiam.

CXXX. Hic cùm ætate jam provectus esset, sine ullo morbo lumina oculorum amisit: quam calamitatem ita moderatè tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque eò minùs privatis publicisque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, cùm ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quæ videbantur, dicebat: neque hoc illi quisquam tribuebat superbiam. Nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum, ex ore ejus exiit: qui quidem, cùm suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quem se in eâ re maximas diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum ducem esse voluissent, *Nihil enim rerum humanarum sine deorum numine agi putabat.*

CXXXI. Itaque suæ domi sacellum *Αἰσωνίας*, constituerat, idque sanctissimè colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prælia maxima natali die suo fecit omnia : quo factum est, ut ejusdem natalem festum haberet universa Sicilia. Huic quidem Laphystius, homo petulans & ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quòd cum illo se lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur; Timoleon oravit omnes, ne id facerent. Namque id ut Laphystio, cæterisque liceret, se maximos labores summaque adiisse pericula. *Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quisque vellet, legibus experiri liceret.* Idem, cum quidam Laphystii similis, nomine Demænetus, in concione populi de rebus gestis ejus detrachere cœpisset, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta : dixit, *nunc demum se voti esse damnatum.* Namque hæc à diis immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restituerent Syracusanis in quâ cuiusvis liceret, de quo vellet, impune dicere. Hic cum diem supremum obiisset, publicè à Syracusanis, in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, totâ celebrante Siciliâ, sepultus est.

DE REGIBUS.

CXXXII.

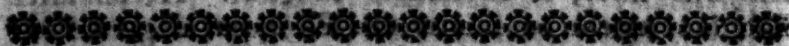
Hic serè fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoriâ digni videantur, præter Reges. Namque eos attingere noluimus, quòd omnium res gestæ separatim sunt relatæ : neque tamen hi admodum sunt multi. Lacedæmonius autem Agesilaus, nomine, non potestate fuit rex, sicut cæteri Spartani. Ex his verò, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut nos judicamus) Persarum Cyrus & Darius Hytaspis filius, quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus. Prior horum apud Massagetas in prælio

proelio cecidit: Darius senectute diem obiit supremum. Tres sunt prætera ejusdem generis, Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir & Mnemon. Xerxi maxime est illustre, quod maximis post hominum memoriam exercitiis terrâ marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem amplissimæ pulcherri-
mæque corporis formæ, quam incredibili ornavit virtute belli. Namque illo Persarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem justitiæ famâ floruit. Nam cum matris suæ scelere amisisset uxorem, tantum indulgit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, morbo naturæ debitum reddiderunt; tertius ab Artabano præfecto ferro interfectus est.

CXXXIII. Ex Macedonum autem gente, duo multo cæteros antecesserunt rerum gestarum gloriâ: Philippus Amyntæ filius, & Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo consumtus est. Philippus Ægis à Pausania, cum spectatum ludos iret, juxta Theatrum occisus est. Unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum P. R. bellavit. Is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interit. Unus item Siculus Dionysius prior. Nam & manu fortis, & belli peritus fuit, &, id quod in tyranno non facile reperitur, minimè libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius pepercit vitæ, quem ejus insidiatorem putaret. Hic cum virtute tyrannidem sibi peperisset, magnâ retinuit felicitate, majorque annos sexaginta natus decessit florente regno. Neque in tam multis annis cujusquam ex sua stirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreâset, multique ei nati essent nepotes.

CXXXIV. Fuerunt prætereà multi Reges ex amicis Alexandri Magni, qui, post obitum ejus, imperia ceperunt. In his Antigonus, & hujus filius Demetrius; Lyfimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus, cum adversus Seleucum, Lyfimachumque dimicaret, in
proelio

proelio occisus est. Pari letho affectus est Lyfimachus à Seleuco. Nam societate dissolutâ, bellum inter se gesserunt. At Demetrius cum filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello, in custodiâ, focer generi, periit morbo. Neque ita multò post, Seleucus à Ptolemæo Cerauno dola interfectus est; quem ille à patre expulsum Alexandriâ alienarum opum indigentem receperat. Ipse autem Ptolemæus, cum vivus filio regnum tradidisset, ab illo eodem vitâ privatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur, non præterire Hamilcarem & Hannibalem: quos & animi magnitudine & calliditate omnes in Africâ natos præstitisse constat.

HAMILCAR.

CXXXV.

HAMILCAR, Hannibalis filius, cognomine Barca, Carthaginienſis, primo Punico bello, ſed temporibus extremis, admodum adoleſcentulus in Sicilia præſſe cœpit exercitui. Cum ante ejus adventum & mari & terrâ malè res gererentur Carthaginienſium, ipſe ubi adfuit, nunquàm hoſti ceſſit, neque locum nocendi dedit; ſæpèque è contrario occasione datâ laceſſivit, ſempèrque ſuperior diſceſſit. Quo facto, cum penè omnia in Sicilia Pœni amiſſent, ille Erycem ſic defendit, ut bellum eo loco geſtum non videretur. Interim Carthaginienſes claſſe apud inſulas Ægates à C. Lucretio Conſule Romanorum ſuperati ſtatuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiſerunt Hamilcaris. Ille eſt, ſi ageretur bellandi cupiditate,

tamen

tamen *paci servendum* putavit, quòd *patriam exhaustam sumtibus diutius calamitates belli ferre non posse* intelligebat; sed ita ut statim mente agitare, si paululum modò res essent refectæ, bellum renovare, Romanosque armis persequi, donicum aut vi certè vicissent, aut victi manum dedissent. Hoc consilio pacem conciliavit: in quâ tanta fuit ferocia, ut cum Catulus negaret se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent; succumbente patriâ, ipse periturum se potius dixerit, quàm cum tanto flagitio domum rediret. *Non enim suæ esse virtutis arma à patriâ accepta adversus hostes adversariis tradere.* Hujus pertinaciæ cessit Catulus.

CXXXVI. At ille, ut Carthaginem venit, multò aliter ac sperabat, Rempublicam se habentem cognovit. Namque *diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum*, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, nisi omnî deleta est. Primò mercenarii milites, qui adversus Romanos fuerant, desciverunt; quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienârunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnârunt. Quibus malis adeò sunt Pœni perterriti, ut auxilia etiam à Romanis petiverint, eaque impetraverint. Sed extremè, cum propè jam ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solùm hostes à muris Carthaginis removit, cum ampliùs centum millia facta essent armatorum, sed etiam eò compulit, ut locorum angustiis clausi, plures fame quàm ferro interirent: omnia oppida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valentissima totius Africæ, restituit patriæ. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperii propagavit, totâ Africa tantum otium reddidit, ut nullum in eâ bellum videretur multis annis fuisse.

CXXXVII. Rebus his ex sententiâ peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quò faciliùs causam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur, eoque secum duxit filium Hannibalem, annorum

annorum novem. Erat præterea cum eo adolescens illustrius, & formosus, Hasdrubal; quem nonnulli diligenter turpius, quàm par erat, ab Hamilcare, loquebantur. Non enim maledici tanto viro deesse poterant. Quo factum est, ut à præfecto morum Hasdrubal cum eo ventaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quod, moribus eorum non poterat interdici socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiso, ille exercitui præfuit, resque magnas gessit; & princeps largitione vetustos pervertit mores Carthaginensium; ejusdemque post mortem, Hannibal ab exercitu accepit imperium.

CXXXVIII. At Hamilcar, posteaquam mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secundâ gessit fortunâ; maximas bellicosissimasque gentes subegit; equis, armis, viris, pecuniâ, totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno postquam in Hispaniam venerat, in prælio pugnans adversus Vettones, occisus est. Hujus perpetuum odium erga Romanos maximè concitasse videtur secundum bellum Punicum. Namque Hannibal filius ejus assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire, quàm Romanos nos experiri, mallet.

HANNIBAL.

CXXXIX.

HANNIBAL Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superârit, non est inficiandum, Hannibalem tantò præstitisse cæteros imperatores prudentiâ, quantò populus Romanus antecedit fortitudine cunctas nationes. Nam quotiescunque cum eo congressus est in Italiâ, semper discessit superior. Quodd nisi domi civium suorum invidiâ debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. Sed *multorum obstaculatio devicit unius virtutem*. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic confirmavit, ut prius animam, quàm id deposuerit: qui quidem cum patriâ pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nunquàm destiterit animo bellare cum Romanis.

CXL. Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis; omnium his temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. Hunc tantâ cupiditate incendit bellandi, ut usque à rubro mari arma conatus sit inferre Italiæ. Ad quem cum legati venissent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam consiliis clandestinis, ut Hannibalem in suspensionem regi adducerent, tanquàm ab ipsius corruptum alia atque antea sentire; neque id frustra fecissent, idque Hannibal comperisset, seque ab interioribus consiliis segregari vidisset; tempore dato adiit regem, eique cum multa de fide suâ & odio in Romanos commemorâisset, hoc adjunxit: *Pater, inquit, meus Hamilcar, puerulo me, utpote*

non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens, Carthagine Jovi optimo maximo hostias immolavit: quæ divina res dum conferebatur, quaesivit à me, velleme secum in castra proficisci? Id cum libenter accepissem, atque ab eo petere cœpissem, ne dubitaret ducere; tum ille, faciam, inquit, si fidem mihi, quam postulo, dederis. Simulque ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat, eamque cæteris remotis, tenentem, jurare jussit, nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego jurandum patri datum usque ad hanc diem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sum futurus. Quare si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris. Cum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris.

CXLI. Hæc igitur ætate cum patre in Hispaniam profectus est; cujus post obitum Hasdrubale imperatore interfecto, equitatus omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publicè comprobatum est. Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus, imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hispaniæ bello subegit. Saguntum, foederatam civitatem, vi expugnavit: tres exercitus magnos comparavit: Ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispaniâ reliquit, tertium in Italiam secum duxit. Saltum Pyrenæum transit: quacunque iter fecit, cum omnibus incolis confligit: neminem, nisi victum, dimisit. Ad Alpes posteaquam venit, quæ Italiam à Gallia sejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Graium, transierat, (quo facto is hodie saltus Graius appellatur:) Alpibus conantes prohibere transitum concidit, loca patefecit, itinera munivit, effecitque, ut eâ elephanti ornati ire posset, quæ antea unus homo inermis vix poterat, repere. Hæc copias traduxit, in Italiamque pervenit.

CXLII. Confluxerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Cos. eumque pepulerat. Cum hoc eodem de Claustidio apud Padum decernit, saucium indè ac fugatum dimittit. Tertiò idem Scipio cum Collegâ Tiberio Longo, apud Trebiam, adversus eum venit. Cum his manum conferuit, utrosque profligavit. Indè per Ligures Apenninum transiit, petens Etruriam. Hòc itinere aded gravi morbo afficitur oculorum, ut postea nunquam dextero æquè bene usus sit: quâ valetudine cum etiam tum premeretur, lecticâque ferretur, C. Flaminium Cos. apud Trasimenum, cum exercitu insidiis circumventum, occidit: neque multò post C. Centenium prætorem, cum selectâ manu saltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit: ibi, obviam ei venerunt duo Consules, C. Terentius Varro, & L. Paullus Æmilius. Utriusque exercitus uno proelio fugavit: L. Paullum Consulem occidit, & aliquot præterea Consulares. In his Cn. Servilium Geminum, qui anno superiore fuerat Consul.

CXLIII. Hâc pugna pugnata, Romam profectus est nullo resistente. In propinquis urbis montibus moratus est. Cum aliquot ibi dies castra habuisset, & reverteretur Capuam, Q. Fabius maximus dictator Rom. in agro Falerio se ei objecit. Hic, clausis locorum angustiis, noctu sine ullo detrimento exercitus se expedivit: Fabio callidissimo imperatori dedit verba. Namque obductâ nocte, sarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejusdem generis multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino objectu viso, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem gestam non ita multis diebus M. Minucius Rufum magistrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo perductum in proelium, fugavit: T. Sempronium Gracchum iterum Consulem in Lucanis absens in insidias inductum sustulit: M. Claudium Marcellum quinquies Consulem apud Venusiam pari modo interfecit. Longum est enumerare

merare prœlia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit. Quamdiu in Italiâ fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

CXLIV. Hic invictus patriam defensum revocatus, bellum gessit adversus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum ad Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit impræsentiarum bellum componere, quo valentior postea congredideretur. In colloquium convenit, conditiones non convenerunt. Post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit; pulsus [incredibilis dictu] biduo & duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abest à Zamâ circiter millia passuum trecenta. In hac fugâ Numidæ, qui simul cum eo acie excefferant, insidiatî sunt ei; quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit: Adrumeti reliquos ex fugâ collegit, novis delectibus paucis diebus multos contraxit.

CXLV. Cum in apparando acerrimè esset occupatus, Carthaginenses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilò secius exercitui postea præfuit, resque in Africa gessit; itémque Mago frater ejus, usque ad P. Sulpicium & C. Aurelium Consules. His enim magistratibus legati Carthaginenses Romam venerunt, qui Senatui Populoque Romano gratias agerent quod cum his pacem fecissent, ob eamque rem coronâ aureâ eos donarent, simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis essent, captivique redderentur. His ex Senatusconsulto responsum est, munus eorum gratum, acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros; captivos non remissuros, quod Hannibalem, cujus operâ susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itémque fratrem ejus Magonem. Hoc responso Carthaginenses cognito, Hannibalem domum Magnonemque revocârunt. Hic, ut rediit, prætor factus est, postquam rex fuerat, anno secundo.

& vigesimo. Ut enim Romæ Consules sic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit, ac fuerat in bello. Namque effecit, ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, sed etiam superesset, quæ in ærario poneretur. Deinde anno post præturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coss. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratiâ missos ratus, priusquam his Senatus daretur, navem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hanc re palam factâ, Pœni naves duas quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt; bona ejus publicarunt, domum à fundamentis disjecerunt, ipsum exulem judicarunt.

CXLVI. At Hannibal anno tertio, postquam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coss. cum quinque navibus Africam accessit in finibus Cyreneorum, si fortè Carthaginenses ad bellum Antiochi spe fiduciaque inducere posset; cui jam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni resciverunt, Magonem eadem, quâ fratrem absentem, poenâ affecerunt. Illi desperatis rebus cum solvissent naves, ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque alii naufragio, alii à servis ipsius interfectum eum, scriptum reliquerunt. Antiochus autem, si tam in agendo bello parere voluisset consiliis ejus, quàm in suscipiendo instituerat, propius Tiberi quàm Thermopylis, de summâ imperii dimicasset. Quem etsi multa stultè conari videbat, tamen nullâ deseruit in re. Præfuit paucis navibus, quas ex Syriâ jussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum classem in Pamphylio mari conflixit. Quo cum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit, fuit superior.

CXLVII. Antiocho fugato, verens ne dederetur, (quod sine dubio accidisset, si sui fecisset potestatem.)

Cretam

Cretam ad Gortynios venit, ut ubi, quò se conferret, consideraret. Vidit autem vir omnium callidissimas, magno se fore periculo, nisi quid prævídisset, propter avaritiam Cretenfium. Magnam enim fecum pecuniam portabat, de quâ sciebat exiſſe famam. Itaque capit tale confilium. Amphoras complures complet plumbo, ſummas operit auro & argento: has Gortyniis præſentibus deponit in templo Dianæ, ſimulans, ſe ſuas fortunas illorum fidei credere. His in errorem ductis, ſtatuas æneas, quas ſecum portabat, omnes ſuâ pecuniâ complet, easque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magnâ curâ cuſtodiuunt, non tam à cæteris, quàm ab Hannibale, ne quid ille, inſcientibus his, tolleret, ſecumque aſportaret.

CXLVIII. Sic conſervatis ſuis rebus Pœnus, illuſis Cretenſibus omnibus, ad Prufiam in Pontum pervenit; apud quem eodem animo fuit erga Italiâ; neque aliud quicquam egit, quàm regem armavit & excitavit adverſus Romanos. Quem cum videret domeſticis rebus minùs eſſe robuſtum, conciliabat cæteròs Reges, adjuugebatque bellicoſas nationes. Diſſidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amiſſiſſimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terrâ: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum ſocietatem: quem ſi removiſſet, faciliora ſibi cætera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Claſſe paucis diebus erant decertaturi: ſuperabatur navium multitudine: dolo erat pugnandum, cum par non eſſet armis. Imperavit quàm plurimas venenatas ſerpentes vivas colligi, easque in vaſa ſtictilia conjici. Harum cum conſeciſſet magnam multitudinem, die ipſo, quo facturus erat navale prætelium, claffiarios convocât, hiſque præcipit, omnes ut in unam Eumenis Regis concurrant navem, à cæteris tantum ſatis habent ſe defendere: id facile illos ſerpentium multitudine conſecuturos: Rex autem quâ nave veheretur, ut ſciarent, ſe facturum; quem

si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur præmio fore.

CXLIX. Tali cohortatione militum factâ, classis ab utriusque in prælium deducitur. Quarum acie constitutâ, priusquam signum pugnæ daretur, Hannibal, ut palàm faceret suis, quo loco Eumenes esset, tabellarium in scaphâ cum caduceo mittit; qui ubi ad naves adversariorum pervenit, epistolam ostendens, se regem professus est quærere. Statim ad Eumenem deductus est, quodd nemo dubitabat aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius ducis nave declaratâ suis, eodem unde ierat, se recepit. At Eumenes solutâ epistolâ nihil in eâ reperit, nisi quod ad irridendum eum pertineret. Cujus etsi causam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prælium statim committere non dubitavit. Horum in concursu Bithyni, Hannibalis præcepto, universi navem Eumenis adorunt; quorum vim cum Rex sustinere non posset, fugâ salutem petit; quam consecutus non esset, nisi intrâ sua præsidia se recepisset, quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves cum adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conjici coepta sunt: quæ jacta initio risum pugnantibus excitârunt, neque, quare id fieret, poterat intelligi. Postquàm autem naves completas conspexerunt serpentibus, novâ re perterriti, cum quid potissimum vitarent non viderunt, puppes avertērunt, seque ad sua castra nautica retulerunt. Sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit; neque tum solum, sed sæpe alias pedestribus copiis pari prudentiâ pepulit adversarios.

CL. Quæ dum in Asiâ geruntur, accidit casu, ut legati Prusiæ Romæ apud L. Quintium Flaminium Consulem cœnarent, atque ibi de Hannibale mentione factâ, ex his unus diceret, eum in Prusiæ regno esse. Id postero die Flaminius Senatui detulit. Patres Conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidiis futuros exstimabant, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flaminium,

nium, qui à Rege peterent, ne inimicissimum suum secum haberet, sibi que ut dederet. His Prusias negare ausus non est; illud recusavit, ne id à se fieri postularent, quod adversus jus hospitii esset: ipsi si possent, comprehenderent: locum ubi esset facile inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat in castello, quod ei ab Rege datum erat muneri; idque sic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitus haberet, semper verens, ne usum veniret, quod accidit. Huc cum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum ejus circumdeditissent, puer ab januâ prospiciens Hannibali dixit, plures præter consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere sibi renunciaret, num eodem modo undique obsideretur. Puer cum celeriter, quid esset, renuntiasset, omnesque exitus occupatos ostendisset; sensit id non fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam; quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueverat, sumxit.

CLI. Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus, anno acquievit septuagesimo. Quibus Consulibus interierit, non convenit. Nam Atticus, Marco Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coss. mortuum in Annali suo scriptum reliquit. At Polybius, L. Æmilio Paulo, & Cn. Bæbio Tamphilo: Sulpitius autem, P. Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphilo. Atque hic tantus vir tantisque bellis districtus, nonnihil temporis tribuit literis. Namque aliquot ejus libri sunt Græco sermone confecti: in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulfonis in Asiâ rebus gestis. Hujus bella multi memoriæ prodiderunt: sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Philænius, & Sosilus Lacedæmopius. Atque hoc Sosilo Hannibal literarum Græcarum usus est doctore. Sed nunc tempus est hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores, quò facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi sint, possit judicari.

M. P O R-

M. PORCIUS CATO.

FRAGMENTUM.

Quod ex LIB. Corn. Nep. POSTERIORE superest.

CLII.

CA T O ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis; quod ibi hæredium à patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in Consulatu Censurâque habuit Collegam, (ut M. Perpenna Censorinus narrare solitus est,) Romam demigravit; in foroque esse cœpit. Primum stipendium meruit annorum decem septemque: Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss. tribunus militum in Siciliâ fuit. Indè ut rediit, castra secutus est C. Claudii Neronis, magnique ejus opera æstimata est in prælio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal frater Hannibalis: Quæstor obligit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli: cum quo non pro sortis necessitudine vixit. Namque ab eo perpetuâ dissensit vitâ. Ædilis pl. factus est cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex quâ quæstor superiore tempore ex Africâ decedens, Q. Ennium Poëtam deduxerat: quod non minoris existimamus, quàm quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.

CLIII. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem; exque eâ triumphum deportavit. Ibi cum diutiùs moraretur, P. Scipio Africanus Consul iterum, cujus in priore Consulatu Quæstor fuerat, voluit eum de provinciâ depellere,

& ipse ei succedere; neque hoc per Senatum efficere potuit, cum quidem Scipio in Civitate principatum obtineret: quod tum non *potentiâ*, sed *jure* Respubl. administrabatur. Quâ ex re iratus, Senatu peracto, privatus in urbe mansit. At Cato, Censor cum eodem Flacco factus, severè præfuit ei potestati. Nam & in complures nobiles animadvertit, & multas res novas in edictum addidit, quâ re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta usque ad extremam ætatem ab adolescentiâ, Reipubl. causâ suscipere inimicitias non destitit: à multis tentatus non modò *nullum detrimentum existimationis fecit*, sed *quodâ vixit, virtutem laude crevit*.

CLIV. In omnibus rebus singulari fuit prudentiâ & industriâ. Nam & agricola solers, & Reipubl. peritus, & Jurisconsultus, & magnus Imperator, & probabilis Orator, & cupidissimus literarum fuit. Quarum studium etsi senior aripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non faciliè reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentiâ confecit orationes: senex scribere historias instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas Regum Pop. Rom. Secundus & tertius, unde quæque civitas orta sit Italicâ: ob quam rem omnes *Origines* videtur appellâsse. In quarto autem bellum Punicum primum: in quinto secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persecutus est, usque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In iisdem exposuit quæ in Italiâ Hispaniisque viderentur admirandâ. In quibus multa industriâ & diligentiam comperet, multa doctrinâ. Hujus de vitâ & moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus.

VITA

T. POMPONII ATTICI.

Ex CORNELIO NEPOTE.

CLV.

POMPONIUS ATTICUS ab origine ultimâ stirpis Romane generatus, perpetuò à majoribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. Patre usus est diligente, indulgente, & ut tùm erant tempora, diti, imprimisque studioso literarum. Hic prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, summa suavitas oris ac vocis, ut non solùm celeriter arriperet quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret. Quâ ex re, in pueritiâ, nobilis inter æquales ferebatur, clariùsque exsplendescibat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. Itaque incitabat omnes studio suo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius C. filius, M. Cicero: quos consuetudine suâ sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuò fuerit carior.

CLVI. Pater maturè decessit: ipse adolescentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus pleb. interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia Pomponii consobrina nupserat M. Servio, fratri P. Sulpicii. Itaque interfecto P. Sulpicio, posteaquàm vidit Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alteram partem offenderet, dissociatis animis civium, cùm

alii Syllanis, alii Cinnanis faverent partibus; idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis, Athenas se contulit: neque eò secius, adolescentem Marium hostem judicatum, juvit opibus suis; cujus fugam pecuniâ sublevavit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eòdem magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hic ita vixit, ut universis Atheniensibus meritò esset carissimus. Nam, præter gratiam, quæ jam adolescentulo magna erat, sæpè suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim versuram facere publicè necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent; semper se interposuit, atquè ita, ut nequè usuram unquam ab iis acceperit, neque longiùs quàm dictum esset, eos debere passus sit. Quod utramque erat iis salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alià quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit, ita ut singulis sex modii tritici darentur: qui modus mensuræ, *medimnus* Athenis appellatur.

CLVII. Hic autem sic se gerebat, ut *communes* infimis, *par* principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publicè haberent, civemque facere studerent. Quo beneficio ille uti noluit: quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alià adscitâ. Quamdiu affuit, ne quâ sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi, & Piliæ, locis sanctissimis posuerunt: hunc enim in omni procuratione Reipubl. actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in eâ potissimum urbe natus est, in quâ domicilium orbis terrarum esset imperii, * ut eandem & patriam haberet & dominam; hoc specimen prudentiæ, quod cum in eam civitatem se contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinâ præstaret omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus.

CLVIII. Huc ex Asiâ Sylla decedens cùm venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate, & doctrinâ. Sic enim Græcè loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem suavitas erat sermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem esse, non adscitum. Idem Poëmata pronuntiabat & Græcè & Latinè sic, ut suprâ nihil posset addi. Quibus rebus factum est, ut Sylla nusquam eum ab se demitteret, cuperetque secum deducere. Cui cùm persuadere tentaret, *noli, oro te*, (inquit Pomponius) *adversum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui*. At Sylla adolescentis officio colaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complures annos moratus, cùm & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut literis, aut Atheniensium Reipubl. tribueret: nihilominus amicis urbana officia præstitit. Nam & ad comitia eorum ventitavit, & si qua res major acta est, non defuit, sicut Ciceroni in omnibus ejus periculis singularem fidem præbuit: cui ex patriâ fugienti H. S. ducenta & quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cottâ & L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desiderii futuri dolorem indicaret.

CLIX. Habebat avunculum Q. Cæcilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, divitem, difficillimâ naturâ: Cujus sic asperitatem veritus est, ut, quem, nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam: quo facto tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens, testamento adoptavit eum, hæredemque fecit ex dodrante, ex quâ hæreditate accepit circiter centies H. S. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni; easque nuptias M. Cicero conciliârat. Cum quo à condiscipulatu vivebat conjunctissimè, multò etiam familiarius, quàm cum Quinto;

ut judicari possit, *plus in amicitia valere similitudinem morum, quam affinitatem.* Utebatur autem intimè Q. Hortensio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero an Hortensius; & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut *inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.*

CLX. In Republ. ita versatus est, ut semper *optimarum partium* & esset, & existimaretur; neque tamen se *civilibus fluctibus* committeret: quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se iis dedissent, quam qui *maritimis jactarentur.* Honores non petiit, cum ei paterent, propter vel gratiam, vel dignitatem; quod *nèque peti more majorum, nèque capi possent conservatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus, neque geri sine periculo, corruptis civitatis moribus.* Ad hastam publicam nunquam accessit: nullius rei neque præ, neque manceps factus est; neminem neque suo nomine, neque subscribens, accusavit; in jus de suâ re nunquam iit; *judicium nullum habuit.* Multorum consulum prætorumque præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus; honore fuerit contentus, rei familiaris despexit fructum; qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere nolisset, *asseclam esse prætoris.* Quâ in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum *suspiciens quoque vitaretur criminum:* quo fiebat, ut ejus *obsequantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori neque spei tribui viderent.*

CLXI. Incidit Cæsarianum civile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. Usus est ætatis vacatione, nèque se quoquam movit ex urbe. Quæ amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex suâ re familiari dedit: ipsum Pompeium non junctus non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores, aut divitias cepe-

rant;

rant; quorum partim invitissimi castra sunt secuti, partim summâ cum ejus offensione domi remanserunt. Attici autem quies tantopere Cæsari fuit grata, ut victor cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeii castris concesserit. Sic *vetere instituto vitæ, effugit nova pericula.*

CLXII. Secutum est illud occiso Cæsare, cum Reipubl. penes Brutos videretur esse & Cassium, ac tota civitas se ad eum convertisse videretur; sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiaris, quàm hoc sene: neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. Excogitatum est à quibusdam, ut privatum ærarium Cæsaris interfecto-ribus, ab Equitibus Rom. constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui *officia amicis præstanda sine factione existimaret*, semperque à talibus se consiliis removisset; respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum quantum eæ paterentur: se neque cum quocquam de eâ re collocuturum, neque coiturum. Sic ille *consensionis globus hujus unius dissensione disiectus est.* Neque multò post superior esset cœpit Antonius, ita ut Brutus & Cassius Provinciarum, quæ iis * dicis causâ datæ erant à Consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto Italiâque cedenti H. S. centum millia muneri misit: eidem in Epiro absens, trecenta jussit dari: neque ed magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit.

CLXIII. Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In quo si tantum eum prudentem dicam, minùs quàm debeam prædicem, cum ille potiùs divinus fuerit; (si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ

nullis casibus augetur, neque minuitur.) Hostis Antonius judicatus, Italiâ cesserat; spes restituendi nulla erat. Non solum ejus inimici, qui tunc erant potentissimi & plurimi, sed etiam amici adversariis ejus se dabant; & in eo laedendo se aliquam consecuturos sperabant commoditatem: Antonii familiares insequiebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus cum Ciceronis intimâ familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modò nihil his indulsit ad Antonium violandum, sed è contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adjuvit: P. verò Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fulviæ, cum litibus distineretur, magnisque terroribus vexaretur, tantâ diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa feterit vadimonium sine Attico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quinetiam, cum illa fundum secundâ fortunâ emisset in diem, neque post calamitatem versuram facere potuisset; ille se interposuit, pecuniamque sine scenore, sineque ullâ stipulatione ei credidit: *maximum existimans, questum, memorem gratamque cognosci, simulque aperire, se non fortune, sed hominibus solere esse amicum: quæ cum faciebat, nemo eum temporis causâ facere poterat existimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed sensus ejus à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parùm odisse malos cives videretur.*

CLXIV. Ille autem sui judicii, potius quid se facere par esset, intuebatur, quàm quid alii laudaturi forent. Conversa subito fortuna est. Ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum futurum putarât, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque adventum Imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem; latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulò ante, opem tulerat. *Quæ variata in temporibus fuit fortuna, ut modò hic*
modò

modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo) habebatque secum Q. Gellium Canium, æqualem, simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjunctè vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omnibus etiam ejus amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, & ei, cum requisisset ubinam esset, suâ manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, & Gellium Canium de proscriptorum numero exemisse: Ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præsidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, præsidio fuit: neque enim sua solum à quoquam auxilium petiit salutis, sed conjunctum: ut appareret nullam sejunctam sibi ab eo velle esse fortunam. Quod si gubernator præcipuâ laude fertur, qui navem ex hyeme marique scopuloso servat: cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus, ad incolumitatem pervenit?

CLXV. *Quibus ex malis ut se emerfit, nihil aliud egit, quàm ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cum proscriptos præmiis Imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. Nemini non ibi perpetuè manendi potestas facta est. Quin etiam post prælium Philippense, interitumque C. Cassi & M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, & ejus filium, Aulumque Torquatum, ceterosque pari fortunâ percussos, instituit tueri; atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari jussit: difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem, neque temporariam, neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest, quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit. Qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non*

E. 6.

minùs

minùs post mortem ejus, quàm florentem, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quòd neque lædebat quenkum, neque si quam injuriam acceperat, non malebat oblivisci, quàm ulcisci. Idem immortalì memoriã percepta retinebat beneficia: hæc autem ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut verè dictum videatur; Sui cuique mores fingunt fortunam. Neque tamen prius ille fortunam, quàm se ipse finxit; qui cavit, ne quã in re jure plecteretur.

CLXVI. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intimã familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam & Cæsaris potentiam, nullius conditionis non haberet potestatem, potissimùm ejus diligeret affinitatẽ, præoptaretque Equitis Romani filiam generosam nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius triumvir Reipubl. constituendæ: *cujus gratiã, cum augere posset possessiones suas, tantum absuit à cupiditate pecuniæ, ut nullã in re usus sit eã, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis.* Quòd quidem sub illã proscriptione perillustre fuit. Nam cum L. Saufeii, Equitis Romani, æqualis fui, qui complures annos studio ductus Philosophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italiã pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent, consuetudine eã quã tum res gerebantur; Attici labore atque industriã factum est, ut eodem nuntio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. Idem L. Julium Calidium, quem post Lucretii, Catullique mortem, multò elegantissimum Poëtam nostram tulisse ætatem, verè videor posse contendere: neque minùs virum bonum optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum à P. Volumnio præfecto fabrũ Antonii, absentem relatum, expeditivit. Quod in præsentì utrũ ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuerit judicare: quòd in eorum periculis.

non secus absentes, quam praesentes amicos Attico esse curae cognitum est.

CLXVII. Neque verò minùs ille vir, *bonus paterfamilias* habitus est, quàm *civis*. Nam cùm esset *pecuniosus*, nemo illo minùs fuit *emax*, minùs *aedificator*. Nequè tamen non in primis benè habitavit, omnibusque optimis rebus usùs est. Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo hæreditate relictam; cujus amœnitas non ædificio, sed sylvâ constabat. Ipsum enim tectum antiquitùs constitutum *plus salis*, quàm *sumptus* habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familiâ, si utilitate judicandum est, optimâ; si formâ, vix mediocri. Namque in eâ erant pueri literatissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii; ut ne penè pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchrè facere posset. Pari modi artifices cæteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni; neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domique factum habuit: quod est signum non solùm continentiae, sed etiam diligentiae. Nam & non intemperantièr concupiscere, quod à plurimis videas, continentis debet duci; & potius diligentiam, quàm pretio, parare, non mediocris est industria. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; omni diligentiam munditiem, non affluentiam, affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc præteribo, (quanquam nonnullis leve visum iri putem) cùm imprimis lautus esset Eques Rom. & non parùm liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret; scimus non ampliùs, quàm terna millia æris, peræquè in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus.

CLXVIII. Nemo in convivio ejus aliud acroama audit, quàm anagnosten: quod nos quidem jucundissimum arbitramur. Neque unquam sine aliquâ lectione

apud eum cœnatum est; ut non minus animo, quàm ventre convivæ delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à suis non abhorrent. Cùm tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine; tantâque usus est moderatione, ut neque in sestertio viciis, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit; neque in sestertio centies affluentius vixerit, quàm instituerat, parique fastigio steterit in utràque fortunâ. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumtuosam villam, neque in Italiâ, præter Ardeatinum & Nomentanum, rusticum prædium: omnisque ejus pecuniæ redditus constabat in Epiroticis & urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest, eum, usum pecuniæ non magnitudinis, sed ratione metiri solitum.

CLXIX. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non sine severitate erat; neque gravitas sine facilitate; ut difficile esset intellectu, utrùm eum amici magis vererentur, an amarent. Quicquid rogabatur, religiosè promittebat; quod non liberalis, sed levis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tantâ erat curâ, ut non mandatum, sed suam rem videretur agere. Nunquam suscepti negotii eum pertæsum est. Suam enim existimationem in ea re agi putabat: quâ nihil habebat carius. Quo fiebat ut omnia M. & Q. Ciceronum, Marii, Catonis, Q. Hortensii, Auli Torquati, multorum præterea Equitum Rom. negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non injuriâ sed judicio fugisse Reipub. procuratorem.

CLXXI. Humanitatis verò nullum asferre majus testimonium possum, quàm quod adolescens idem seni Syllæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto: cum æqualibus autem suis, Q. Hortensio & M. Cicerone sic vixerit, ut judicari difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus: quanquam eum præcipuè dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei res sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit

mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab Consulatu ejus usque ad extremum tempus, ad Atticum missarum : quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis eorum, ac mutationibus Reipubl. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat ; & facile existimari possit, *prudentiam quodammodo esse divinationem*. Non enim Cicero ea solùm, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit ; sed etiam quæ nunc usu veniunt, cecinit ut vates.

CLXXI. De pietate autem Attici quid plura commemorem ? cum hoc ipsum verè gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem- & sexaginta, se nunquam cum matre *in gratiam redisse*, nunquam cum sorore *fuisse in familiaritate*, quam propè æqualem habebat. Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc eam fuisse *in suos indulgentiâ*, ut quos amare deberet, irasci eis *nefas duceret*. Neque id fecit *naturâ solùm*, (quanquam omnes ei paremus) sed etiam *doctrinâ*. Nam & principum Philosophorum ita percepta habuit præcepta, ut *illis ad vitam agendam, non ad ostentationem uteretur*.

CLXXII. Moris etiam majorum, summus imitator fuit, antiquitatisque amator : quàm adedò diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populi Romani, quæ non in eo, suo tempore sit notata : & quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clariorum virorum propagines possint cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut M. Bruti regum Juniam familiam à stirpe ad hanc ætatem ordine enumeravit, notans, qui à quoque ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset. Pari modo M. Claudii de Marcellorum, Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, de Corneliorum & Fabiorum, & Æmiliorum quoque : quibus libris nihil potest esse dulcius, is qui aliquam cupiditatem

piditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poetice; credimus, ne ejus expertus esset suavitatis. Namque versibus, qui honore rerumque gestarum amplitudine cæteros Romani populi præstiterunt, exposuit; ita ut sub singulorum imaginibus, facta magistratusque eorum, non amplius quaternis quinisque versibus descripserit. Quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam unus liber Græcè confectus de Consulatu Ciceronis.

CLXXIII. Hactenus Attico vivo edita hæc à nobis sunt. Nunc quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur; & quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut suprà significavimus, *suos cuique mores plerumque conciliare fortunam*. Namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris Divi Julii filii, cum jam antè familiaritatem ejus esset consecutus nullâ aliâ re quàm *elegantiam villæ*, quâ cæteros ceperat Principes civitatis, dignitate pari, fortunâ humiliore. Tante enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam antè detulerit; & consiliârit, quod civis Romanus quivît consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippâ, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæsar vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni Drusillâ nato, privigno suo, despondit: quæ conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiore.

CLXXIV. Quamvis ante hæc sponsalia non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quenkum literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret, imprimis quid legeret, quibusque in locis, & quamdiu esset moraturus: sed & cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes, minùs sæpe quàm vellet Attico fuereretur, nullus dies tamen temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modò aliquam ei quæstionem poetice proponeret, interdum jocans ejus verbosiores eliceret episto-

las.

las. Ex quo accidit, cùm ædes Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuriâ detecta prolaberetur, ut Attici admonitu, Cæsar eam reficiendam curaret. Neque verò à M. Antonio minùs absens literis colebatur; adeò ut accuratè ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiolem faceret Atticum. Hoc quale sit, faciliùs existimabit is, qui judicare poterit *quanta sit sapientiæ, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed oblectatio tanta intercedebat, quantum fuit incidere necesse inter Cæsarem atque Antonium, cùm se uterque principem non solum urbis Romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet.*

CLXXV. Tali modo cùm septem & septuaginta annos complèsset, atque ad extremam senectutem non minùs dignitate, quàm gratiâ fortunæque crevissset (multas enim hereditates nulla aliâ re quàm bonitate est consecutus) tantæque prosperitate usus esset valetudinis, ut *annis trigintâ medicinâ non indiguisset*; nactus est morbum, quem initio & ipse & medici contemserunt. Nam putarunt esse *tenesmon*: cui remedia celeria faciliæque proponebantur. In hoc cùm tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumfisset; subitò tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. Atque hoc priùs quàm ei accideret, postquàm indies dolores accrescere, febremque accessisse sensit, Agrippam generum ad se arcessiri jussit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum: hos ut venisse vidit, in cubitum innixus, *quantam, inquit, curam diligentiamque in valetudine meâ tuendâ hoc tempore adhibuerim, cùm vos testes habeam, nihil necesse pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihilque reliqui feci, quod ad sciendum me pertineret, reliquum est ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam mihi stat alere morbum desinere. Namque his diebus quicquid cibi potionisque sumsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine*

spe salutis. Quare à vobis peto primum, ut consilium probetis meum; deinde ne frustra debortando conemini.

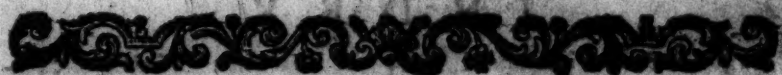
CLXXVI. Hâc oratione habitâ, tantâ constantiâ vocis atque vultûs, ut non ex vitâ, sed ex domo in domum videretur migrare: cûm quidem Agrippa eum flens, atque osculans oraret atque obsecraret, ne id quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret; & quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret: preces ejus taciturnâ suâ obstinatione compressit. Sic cûm biduum cibo se abstinuisset, subitò febris decessit, leviorque morbus esse cœpit. Tamen propositum nihilo secius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie Calend. Aprilis, Cn. Domitio, C. Sosio Coss. decessit. Elatus est in lecticulâ, ut ipse præscripserat, sine ullâ pompâ funeris, comitantibus omnibus bonis, maximâque vulgi frequentiâ. Sepultus est juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæciliî avunculi sui.

Habitus. Corn. Nep. de Excellentium Imp.

V. I. T. I. S.

19 MH 67

I N D E X

RERUM maximè memorabilium.

Numerus prior paginam, posterior sectionem indicat.

Agésilauus, Xenophontis Socratici familiaris; rex Lacedæmonius, 66, 102. in Asiâ contra Artaxerxem bellum gerens, religiosè iurandum seruat 67, 103. hostes decipit falsâ itineris opinione 68, 104. templa Deorum, simulacra, &c. summâ religione ubique conseruauit 69, 105. Græcorum urbes victor expugnare noluit 69, 106. Spartam, oppugnante Epaminonda, tutatus est 70, 107. abstinentiâ & patientiâ clarus 70, 108. corpore exiguus, claudusque 70, 109.

Agis, rex Lacedæmonius, frater Agésilai 67, 102.

Alcibiades quàm contrariis fuit moribus 23, 35, 30, 45. à Socrate amatus 24, 36. de Herminis deiectione & conjuratione suspectus 24, 37. ab Eumolpidis deuotus, suâ operâ Lacedæmonios Atheniensibus superiores reddit 25, 38. regressus ad suos, Lacedæmonios quinque proliis vincit 26, 39. coronis donatur, Eumolpidis resecreare ipsum coactis 27, 40. re malè gestâ, absens magistratu privatur 27, 41. in Thraciam abiit 28, 41, 42. ibi infidiis petitus, ad

Pharnabazum in Asiâ transit 29, 43. ab eodem per incendium oppressus & interfectus 30, 44. à Thucydide, Theopompo, Timæoque laudatus 30, 45.

Antigonus Eumenem capit necatque 78, 119, &c.

Argilius, Pausaniæ puer, quem prodidit 17, 25.

Aristides cognomine iustus 13, 19. pauper decessit 14, 21.

Artaxerxes duo, Macrochir & Mnemon 87, 132.

Athenæ à Xerxe incendio deletæ 8, 12. muris munitæ 9, 14.

Atheniensium de Persis victoria Marathonica 4, 5. mores, ut

filius patris multam solveret frater sororem germanam duceret uxorem 18, 27. ut absentes rei fierent 25, 38.

Atheniensis populus qualis 48, 74. Atticus, *uid.* Pomponius.

B.

BOEtii magis firmitati corporis, quàm ingenii acuminis inserviunt 30, 45.

C.

Callistrates simulatâ amicitia Dionem occidendum procurauit 41, 62, 63.

Carthagine à mercenariis rebellantibus periclitante, Pœni Romanorum auxilia implorant 89.

I N D E X.

136. Carthagine annui bini reges creantur 95, 145.
Cato ortus Tusculo, à Scipione Africano perpetuam dissenfit vitam.
Ennium ex Sardinia deduxit 99, 152. Censor severus 100, 153. in omnibus rebus prudens & industrius 100, 154.
Chabrias: quo statu docuit milites suos impetum hostium excipere 45, 68. perire maluit, quam armis abjectis navem relinquere 46, 71.
Cimon, ut patris multam solveret, sororem eandemque uxorem Calliae dare negat 18, 27. ostracismo ipse multatus, celeriter revocatus, in oppido Citio ex morbo obiit 19, 29. liberalitate notissimus 20, 30.
Conon Lacedaemonios praelio navali superat: muros Athenarum refecit 36, 53, 54. quos nepos cognominis denuo restituit 48, 75.
Critias, dux triginta tyrannorum, 32, 47.
Cyrus, & **Darius** Hystaspis filius Persarum excellentissimi, 86, 132.

D.

Darius Scythis bellum illaturus, pontem in Istro facit 2, 3. habuit classem quingenarum navium 3, 4.
Datames, Artaxerxis praefectus, Thym Paphlagonem ad regem compulit 50, 78. & **Aspim** 51, 79. per invidiam aulicorum à rege desciscere coactus 52, 80. uno tempore & proditores suos perculit, & hostes profligavit 53, 81. à filio suo transfugam apud regem de defectione delatus 53, 82. Autophradatis ingentem exercitum parvam manu fudit 54, 83. insidiis saepius evitatis, tandem Mithridatis

Ariobarzani filii dolo circumventus, interiit 55, 84, 85, 86.
Datis, Darii praefectus contra Miltiadem 3, 4, 4, 5.
Dion historico de Persicis rebus plurimum credendum 36, 54.
Dion Platonem Dionysio commendat 38, 56, 57. reversus Corintho, quod fuerat ablegatus, Syracusas oppugnat, capitque 39, 58, 59. interficit Heraclidem belli socium 40, 60. civium bona diripit 40, 61. Callicratis perfidia tandem occisus 41, 62, 63.
Dionysii, pater & filius, Siculi tyranni 37, 55, 56, &c. filium Dionem Corinthum ablegat, filiumque ejus sic educari jussit, ut turpissimis imbueretur moribus 39, 58. Sicilia pulsus, Corinthum abit 84, 128. patris laudes 87, 133.
E.

Elpinice, germana soror & uxor Cimonis 18, 27.

Epaminondas, quibus disciplina puer imbutus est, 57, 88. quo ingenio praeditus, inprimis verax 58, 89. Diomedonti pecuniam Persicam ipsum corrumpere tentanti respondet 59, 90. Meneclidi obrectanti 60, 91. Callistrato rhetori Attico 60, 92. Pelopidas de orbitate 62, 96. civium suorum injurias patienter tulit 61, 93. reus factus ob imperium ultra legitimum tempus retentum, quali defensione usus 62, 94. fortiter pugnans (partem prius victoriam) occumbit 62, 95. quanti momenti in civitate sua 63, 96.

Ephori Lacedaemoniorum 10, 15. eorum in regem potestas 16, 24.

Eumenes, Philippi & Alexandri Macedonum scriba 72, 110. **Neoptolemus** in praelio propria manu.

I N D E X.

madu interficit 74, 113. invenit, quemadmodum stans jumentum exerceri posset 75, 114. gratus in Alexandri matrem & liberos 76, 115. Antigonom vicit consilio 78, 118. à suis militibus Antigono deditus est, 78, 119. cum Onomarcho custodum præfecto quale habuit colloquium 79, 120. à custodibus jugulatus 80, 121.
Eumolpidæ sacerdotes Alcibiadem devovent 25, 38. & postea rese-
 crant 27, 40.

F.

FAbius Maximus Hannibali ob-
 jectus 93, 143.

G.

Gellius Canius à Pomponio At-
 tico conservatus 107, 164.

Gortynii ab Hannibale delusi 96,
 147.

Græcorum & Romanorum diversa
 instituendi Principem ratio, 57,
 87, 88. diversi in aliis mores
 72, 110.

H.

Hamilcar Barca, Pænorum in
 Sicilia dux, nunquam hos-
 cessit 88, 135. Carthaginem,
 totamque Africam à mercena-
 riis rebellantibus liberat 89,
 136. imperator cum exercitu
 Hispaniam mittitur, comitan-
 tibus eum Hannibale filio, &
 Hasdrubale genero 90, 137. ibi
 rebus magnis prospere gestis,
 tandem occisus est 90, 138.

Hannibal, quanto præstitit cæ-
 teros imperatores 91, 139.
 Antiochi narrat jurjurandum
 suo patri datum, nunquam se
 in amicitia cum Romanis fore
 91, 140. patre & Hasdrubale
 interfectis, exercitu præest;
 Saguntum expugnat; in Ita-
 liam transit 92, 141. de Ro-
 manis varias victorias reportat,

93, 142, 143. patriam defen-
 sum revocatus 94, 144. ne
 Romanorum legatis à suis tra-
 deretur, in Syriam ad Antio-
 chum profugit 95, 145. quo
 navali pugna fugato, Cretam
 ad Gortynios venit; quâ cal-
 liditate pecuniam suam à Gor-
 tyniis conservavit 96, 147.
 dolo Eumenem classe certantem
 aggroditur 96, 148, 149. Ro-
 manis eum à Prusiâ exposcen-
 tibus veneno se sustuli 98, 150.
 nonnihil temporis tribuit literis
 98, 151.

Hasdrubal, Hamilcaris gener, &
 in imperio successor 90, 137,
 92, 141.

Helotes, servorum genus 16, 24.

Hemerodromi, cursores 3, 4.

Heraclides Dioni in bello socius, ab
 eo interfectus 40, 60.

Hermæ Athenis dejecti 24, 37.

Hippo & Uica, valentissima totius
 Africæ oppida 89, 136.

Honores olim victoribus tributi
 4, 6.

JAson tyrannus Timotheum hos-
 pitem suum defendit 49, 75.

Invidia gloriæ comes: ideo prin-
 cipes Athenienses urbe suâ ple-
 rumque aberant 46, 70.

Iphicrates militiæ arma mutat 43,
 65. Epaminondæ impetus re-
 tardat; militibus dat nomen

Iphicratenium 44, 66. tutor
 liberorum Amyntæ Macedo-
 nis; à filio suo Menedæo
 utrum pluris patrem matrémne
 faceret interrogato posthabitus
 44, 67.

L.

Lacedæmoniorum gravitas in
 causis cognoscendis 17, 25.
 reges quales 66, 102.

Leonidas ad Thermopylas contra
 Xerxem dimicat 8, 11.

Leuctrica

I N D E X.

Leuca pugna Lacedæmoniorum fregit 70, 108.

Lysander decemviratum constituit in unaquaque civitate 21, 31, 32. reges Lacedæmoniorum tollere conatur; Oracula corrumpere 22, 33. à Pharnabazo illusus 22, 34. Athenienses bello navali superat 29, 32.

M.

Macedonum præstantissimi, Philippus & Alexander 87, 133.

Mago, Hannibalis frater, exercitui præfuit 94, 145. de ejus itinere duplex memoria 95, 146.

Marathon campus 3, 4. ubi Atheniensium cum copiis Darii prælium 4, 5.

Mardonius Persarum satrapes à Pausaniâ fugatus 15, 22.

Menocles, Epaminondæ obtracator 59, 91.

Milites veterani imperare, non parere ducibus postulant 76, 117.

Miltiades Chersonesum, Lemnum, & Cycladas sub Atheniensium redegit potestatem 2, 2. Darii pontem rescindi suadet 2, 3.

Miles copias in campo Marathonensi præfigat 4, 5. quale præmium inde reportavit 5, 6. pecuniâ multatus ob Parum insulam non desictam, cum solvenda non esset, in vineulis moritur 5, 7.

Mithridates, Ariobarzani filius, simulatâ amicitia perdit Datamen 55, 85.

N.

Nectanebus, Ægypti rex, à Chabriâ in regno constitutus 45, 69. Agasilum donat ducentis viginti talentis 71, 109.

Nicias & Lamachus Alcibiadi collegæ dati 24, 37.

O.

Oblivionis lex lata Athenis 33, 48.

Olympiæ tantum victores coronis aureis æneisque olim donati 27, 40.

Olympias, Alexandri mater, ex sancto filio, adversus Macedones crudelissimè se gessit 76, 115.

Oracula à Lysandro tentata, non corrupta 22, 33.

Ostracismus 19, 29.

P.

PACIARÆ primum factæ Athenis 47, 73.

Parus insula 5, 7.

Pausanias Mardonium sagat 15, 22. prodicionis præmium cum Xerxe nuptias ejus filie postulat, pecuniâ multatur 15, 23. mores patrios mutat 16, 24. in Chalciæco, quod confugerat, matrem etiam suâ operam dante inclusus interiit 17, 26. auxilio venit Thraſybulo adversus tyrannos 32, 48.

Pelopidas Thebanus, Epaminondæ secundus, præsidium Lacedæmoniorum ex arce Cadmeâ pellit 65, 99. contra Alexandrum Phœacum-dimicans, partâ jam victoriâ, cecidit 65, 101.

Perdiccas regnum & liberos Alexandri in tutelâ habet 73, 111. à Seleuco & Antigono apud Nilum interficitur 74, 114.

Pharnabazus de Lysandro ad Ephoros delatè scribit 23, 34.

Philistus historicus, Syracusis tyrannis & tyranniâi amicus 38, 57.

Phocion cognomine bonus quid respondit, ut liberis suis prospiceret, admonitus 81, 123. in Demosthenem ingratus 81, 124. de Pirææo prodito accusatus 82, 125. ad mortem ductus

I N D E X.

doctus quid dixerit 83, 126.
 *Phœbidas dux Lacedæmonius,
 per Thebas iter faciens, Cad-
 meam arcem occupavit 63, 97.
 Piræi portus constitutus 9, 14.
 *Pisistrati propter tyrannidem A-
 thenienses suorum potentiam
 extimescebant 6, 8.
 *Pittaci in munere accipiendo mo-
 destia 33, 49.
 *Platæenses auxilio sunt Athenien-
 sibus contra Darium 4, 5.
 *Plato Tarentum & Syracusas ve-
 nit; Dioni & Dionysio juniore
 magno in pretio 38, 56, 57.
 *Pomponius Atticus, equestri dig-
 nitatis vir 101, 155. perturbatâ
 civitate, Athenas se contulit;
 quàm sapienter pecuniam uten-
 dam commodavit 102, 156.
 communis infimis, par princi-
 pibus 102, 157. Syllæ carus
 103, 158. cùm tamen Marium
 fugientem pecuniâ sublevasset
 101, 156. tranquillatis rebus
 remigravit Romam 103, 158.
 *Q. Cæciliæ avunculi, difficillimâ
 naturâ, benevolentiam usque
 retinuit; Cicerone & Horten-
 sio intimè utebatur 104, 159.
 qualis in republicâ 104, 160.
 qualis in bello Cæsaris & Pom-
 peii 105, 161. factioni aversus
 105, 162. qualis, Antonio ce-
 dente, & principatum tenente
 106, 163, 166. afflictis, semper
 succurrit 108, 165. non secus
 absentibus quàm præsentibus
 109, 166. qualis paterfamilias
 109, 167, 168. quàm verax,
 promissisque memor 110, 169.
 quâ humanitate 111, 170. pie-
 tate in matrem suosque 111,
 171. majorum summus imita-
 tor. antiquitatisque amator 111,
 172. in Cæsaris affinitatem
 pervenit 112, 173. antè ei fa-
 miliaris 113, 173. tenesmo ex-

tinctus, cùm sex & septuaginta annos æssat 114, 176.

Ptolemæus Seleucus dolo inter-
 ficit; postea à filio vitâ pri-
 vatus dicitur 834.

Pyschus Epirotæ optimus 87,
 133

Quinto Tullio Ciceroni nupta
 fuit soror Amponii Attici
 104, 159.

Reges hini quattuor creaban-
 tur Carthagi, sicut Consules
 Romæ 95, 14

Romanorum à Cæis diversi mo-
 res 57, 87, 88, 110.

Sacrilagi qui, juxta Agesilao 69,
 105.

Salamis, ob clausam Xerxes devic-
 tum clara 9, 13

Schismas, Datan filius natu-
 maximus, de tris defectione
 ad Artaxerxem tulit 53, 82.

Scipio Africanus tonem Censo-
 rem de provinâ depellere vo-
 luit, nec potuit 10, 153.

Seleucus à Ptolema Cerauno dolo
 interfectus 88, 14.

Socrates Alcibiaden erudit 24,
 36.

Sparta, finè muris 7, 107.

Syracusæ à Corinthi conditæ 85,
 129.

T.

Themistocles bello Corcyraeo
 primùm inclarus; oraculum
 de muris ligneis interpretatur 7,
 10. Xerxem ludit & vincit 8,
 12, 13. cunctando in logatione
 ad Lacedæmonios, fecit ut muri
 Athenis perficerentur 10, 14,
 15. proditiōis à suis damnatus,
 ad Artaxerxem fugit 11, 16, 17.
 Persarum sermonem ediscit,
 quàm citò 12, 18.

Thermopylæ

I N D E X.

Thermopylae 1.
 Thraſybulus triginta tyrannis
 patriam liberavit 31, 46, &c.
 Thyus dynaſte phlagoniae, rege
 Pſyemene ſecutus, à Datame
 in vinculis Artaxerxem de-
 ductos 50, 7.
 Timoleon ſuū fratrem Timo-
 phanem tyrannem exercen-
 tem interficere curat 83,
 127. Dionys juniorē Si-
 ciliā depellit, Corinthum ſe
 recipit; indeam Pœnos abi-
 git 84, 128, vacuas in priſ-
 tinum ſtatum reſtituit: ibidem
 privatus ſupremum diem obiit
 85, 129. ætæ roveſtus oculo-
 rum lumina ſiſt; deos reve-
 ritus 85, 13. libertatis aman-
 tiſſimus 86, 1.
 Timotheus Aenienſibus ſuis
 mari imperiū aſſerit 47, 73.
 ſalutem infirmis, centum ta-
 lentis multat, & exulat 48,
 74.

Tiſſaphernes, ex intimis Artax-
 erxis, ab eo deſecit 34, 51, 52.
 Tyrannus quod olim 6, 8. triginta
 Tyranni Athenis deſecti 32,
 47.

U.

Uolumnium inter & Pomp. At-
 tium intercedebant beneficia
 106, 163, 164.

Uſuram pecuniae non accepit
 Pomp. Atticus 102, 156.

Utica, alterum ex valentiſſimis
 Africae oppidis 89, 136.

X.

Xenophon Socraticus Ageſilaum
 collaudat 66, 102.

Xerxes bellum Europae inferit,
 quantis cum copiis 7, 10.
 Thermopylis expugnatis, Athe-
 nas incendio delet 8, 12, per
 Themistoſtes nuncium deſuſus
 8, 12, 13.

Z.

ZAMA, Numidia oppidum,
 ubi cum Scipione confluxit
 Hannibal 94, 144.

19 MH 67

F I N I S.

